GELIJKE KANSEN OP GEZONDHEID

Gezond en Gelukkig
Den Haag

5 JAAR
GEZOND EN GELUKKIG DEN HAAG

AFRONDING
PREVENTIECOALITIE

DE SAMENWERKING IN DEN HAAG

DE BEWEGING IN DEN HAAG

LEREN, DELEN EN INSPIREREN VANUIT DEN HAAG

Colofon

Dit is een uitgave van:
Gezond en Gelukkig Den Haag, november 2024 ©

Redactie:	programmateam GGDH
Eindredactie:	PuntComm
Fotografie:	Kijklab
Illustraties:	Huis van Verbeelding
Vormgeving:	Graphiqa

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Samenwerkingspartners en actief betrokken partijen:
De netwerkorganisatie Gezond en Gelukkig Den Haag bestaat uit verschillende partners in Den Haag werkzaam in of betrokken bij zorg en welzijn, onder andere: de gemeente Den Haag en de GGD Haaglanden, de Vereniging Transmurale Zorg (VTZ), verschillende zorg- en welzijnsaanbieders zoals Xtra/Wijkz, Hadoks, SHG, Arts en zorg en de Parnassia Groep, zorgverzekeraars CZ, VGZ en Menzis, Reos en de kennisinstituten Health Campus van LUMC/Universiteit Leiden en de Haagse Hogeschool. Waar in dit document staat dat Gezond en Gelukkig Den Haag een activiteit heeft opgezet en/of uitgevoerd, betekent dit dat het door partijen in het netwerk samen is gedaan.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD 2
door Jet Bussemaker

- Waarom Gezond en Gelukkig Den Haag? 5
- Dit is Gezond en Gelukkig Den Haag 8
- Anders denken, doen en organiseren 11

DE SAMENWERKING IN DEN HAAG 12

Kees Ritsema van Eck: "Kleine stappen, maar we gaan vooruit" 14

- **Samenwerking ook onderwerp van onderzoek 16**

DE BEWEGING IN DEN HAAG 17

Annette de Boer: "Vertellen is net zo belangrijk als tellen" 18

THEMA 1:
- **Wijkpreventieaanpak: anders kijken, denken en doen 20**
  - Gezonde buurtactiviteiten 23
  - Sociaal Contract 26

Wilco Bakker: "We hebben elkaar nodig" 28

Omar van Ommeren: "In en met de wijk is veel mogelijk" 30

THEMA 2:
- **Gezond opgroeien 32**
  - Samenwerking basisscholen 32
  - Moedergroepen 36

Jamila Choukoud: "De stem van vrouwen luider laten klinken en terugzien in beleid"

THEMA 3:
- **Samenwerking sociaal en medisch domein 38**
  - Welzijn op recept 39
  - Mentale gezondheidsnetwerken 39

THEMA 4:
- **Leefstijl als medicijn 40**
  - GLI op maat 40
  - Groepsconsulten 41

LEREN, DELEN EN INSPIREREN VANUIT DEN HAAG 42

- **Monitoring en evaluatie 43**

Marieke Breed en Nienke Slagboom: "Snappen hoe het zit voor de échte verandering" 46

- **Borging 50**
- **Delen en inspireren 50**

AFSLUITING 51
door Carlijn Ritzen en Bettelies Westerbeek

VOORWOORD

Geen punt, maar een komma

Een goede gezondheid staat bijna altijd bovenaan de lijstjes van wat mensen belangrijk vinden. Maar zo vanzelfsprekend is een goede gezondheid niet. Dat hebben inwoners uit Haagse wijken, zoals Moerwijk en Laak, mij de afgelopen vijf jaar laten zien. Gemiddeld leven zij acht jaar korter dan anderen en maar liefst 24 jaar in mindere gezondheid. Dat is geen gevolg van ontbrekende gezondheidszorg. Het is vaak een optelsom van tegenslagen op vele andere terreinen. Denk aan opgroeien in een onveilige buurt, onderadvisering op school, wonen in een tochtig huis, kampen met huiselijk geweld, discriminatie of inkomensproblemen en schulden.

Het bestrijden van gezondheidsverschillen vraagt daarom om een brede aanpak, ook wel aangeduid met *Health in all Policies*. Dit wil zeggen dat we inzet vanuit andere beleidsterreinen nodig hebben. Bijvoorbeeld als mensen ziek worden door stress als gevolg van schulden. De brede aanpak heeft overigens ook een omgekeerd effect; *Health for all Policies*. Een ontbijt en rust in je hoofd bieden bijvoorbeeld meer kans op concentratie in de klas. Een brede aanpak is noodzakelijk, maar niet makkelijk. Met Gezond en Gelukkig Den Haag en de subsidie Preventiecoalitie doen we een poging hier vorm aan te geven. Met vallen en opstaan.

Het begint bij demedicaliseren van sociale problemen. Zodat we stoppen met pleisters plakken. Daarnaast waken we ervoor problemen te veel te individualiseren. Immers, gezondheidsverschillen zijn niet het gevolg van gebrek

Jet Bussemaker

aan het nemen van eigen initiatief of eigen verantwoordelijkheid, maar van maatschappelijke structuren. Inwoners zijn niet zielig, zij vragen om respect en eigenaarschap. Eén van de buurtbewoners vertelde hoe zij vaak worden gezien: als dom, dik en (snel) dood.

We weten uit diverse rapporten dat beleid de mogelijkheid van ***zelf***redzaamheid van burgers vaak ***over***schat. De regelgeving is enorm complex, vooral voor degenen met meerdere problemen. De toegang tot ondersteuning is vaak niet duidelijk of wordt voor een korte termijn geboden. Tegelijkertijd heb ik gezien dat in wijken met veel gezondheidsachterstanden hele sterke netwerken bestaan. De ***samen***redzaamheid zou dus wel eens ***onder***schat kunnen worden. De kracht van inwoners kan veel beter worden gebruikt.

Maar dat vraagt van beleidsmakers, politici, wetenschappers en professionals dat we ons echt verdiepen in en oprecht luisteren naar de ervaringen van inwoners en samen met hen naar duurzame oplossingen zoeken. Dat geldt niet alleen voor wijken in Den Haag, maar voor heel Nederland. Gelukkig staat het thema gezondheidsverschillen op de maatschappelijke agenda. Laat dat het begin zijn van een langdurige samenwerking om het welzijn van inwoners te vergroten.

Vijf jaar na de start van Gezond en Gelukkig Den Haag en aan het einde van de subsidie Preventiecoalitie maken wij in deze publicatie de balans op. We zetten nadrukkelijk geen punt, maar een komma. De komende jaren gaan we vanuit Gezond en Gelukkig Den Haag door met het verminderen van gezondheidsverschillen.

Jet Bussemaker

Jet Bussemaker
voorzitter Gezond en Gelukkig Den Haag
hoogleraar Health Campus

De context

Den Haag kent een grote diversiteit aan wijken, met een daaraan gerelateerde diversiteit in gezondheid van inwoners. De gemeente, Health Campus, Stichting Transmurale Zorg (STZ) en zorg- en welzijnsorganisaties hebben in 2018 geconcludeerd dat alleen via samenwerking tussen het sociaal domein en het medisch domein (hieronder verstaan we zowel huisartsenzorg, ziekenhuiszorg, geestelijke gezondheidszorg als ouderenzorg) de gezondheidsverschillen effectief kunnen worden tegengegaan. Zij zijn daarom samen het initiatief 'Gezond en Gelukkig Den Haag' gestart. Ook burgerinitiatieven, zorgverzekeraars en de NZa hebben zich bij dit initiatief aangesloten. Er zijn twee focuswijken gekozen: Moerwijk en Laakkwartier. Snel breidde dit uit naar Den Haag Zuidwest en verder.

In 2021 ontving Gezond en Gelukkig Den Haag de landelijke subsidie Preventiecoalitie van het ministerie van VWS. Onze ambitie met deze subsidie was een gelijkwaardige samenwerking met inwoners die leidt tot meer gezondheidswinst in de wijk. De officiële duur van de coalitie was drie jaar; van 2021 tot en met 2023. Door Covid-19 is dit met een jaar verlengd tot en met eind 2024.

Waarom Gezond en Gelukkig Den Haag?

Het is algemeen bekend: er zijn grote verschillen in gezondheid tussen groepen in de samenleving.

Verschillen in levensverwachting en gezonde jaren tussen welvarende en andere wijken

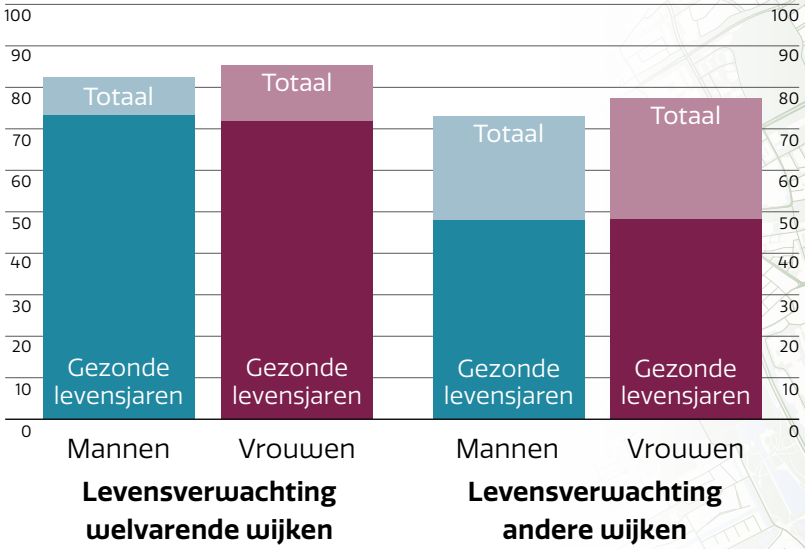

Zo is het ook in Den Haag. Verschillen in gezondheid van mensen zijn niet groot, ze zijn heel groot. Niet alleen in de gemeente, ook tussen wijken onderling. Zo op het oog, kijkend naar de cijfers, lijkt Den Haag een redelijk gemiddelde stad. Maar zoom je in op wijken, dan zie je één van de meest gesegregeerde steden van Nederland.

Bron: CBS, 2022.

Wist je dat...

... medische zorg slechts 11% invloed heeft op gezondheid? De overige factoren zijn: genetische aanleg (22%); leefstijl (36%) en fysieke en sociale omgeving (31%).

Bron: RIVM

Enkele feiten en cijfers uit Den Haag

De gemeente Den Haag telt 562.839 inwoners in 2023.

De volgende data gaan over 2022 en betreffen inwoners van 18 jaar en ouder in in Laakkwartier-Spoorwijk (LS) en Zuidwest: Bouwlust-Vrederust (BV), Morgenstond (MS) en Moerwijk (MW).

Moerwijk

21.195

Bouwlust-Vrederust

29.295

Morgenstond

20.675

Laakkwartier-Spoorwijk

44.890

Ervaren gezondheid

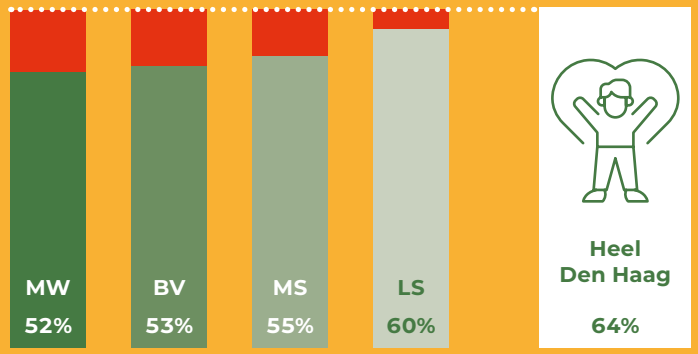

Ervaart een goede gezondheid

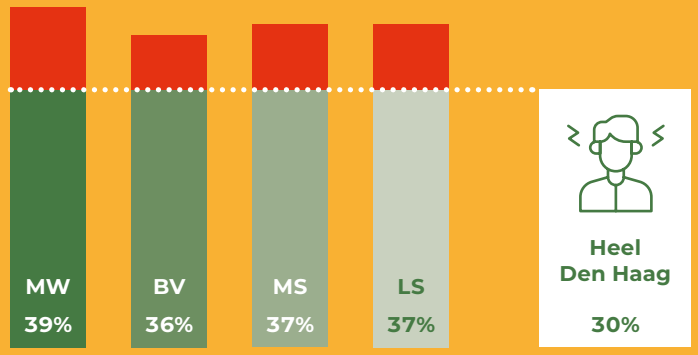

Ervaart psychische klachten

Stress en leefstijl

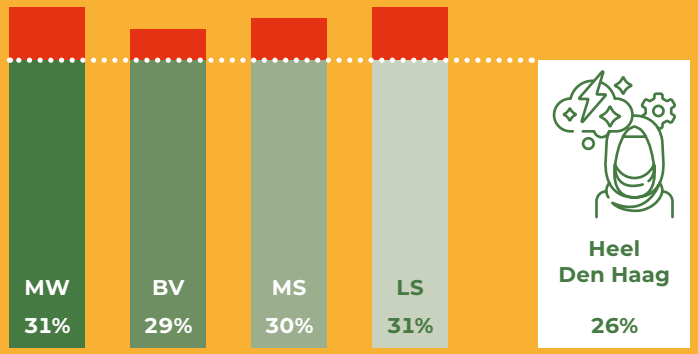

Ervaart stress

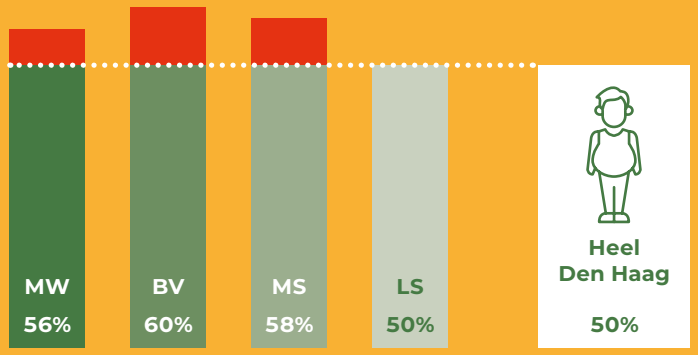

Heeft overgewicht

Inkomen en eenzaamheid

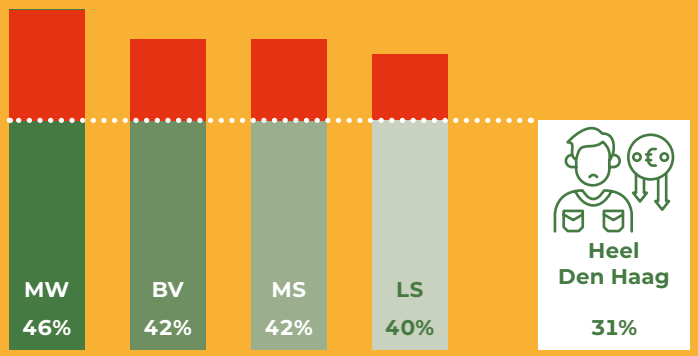

Heeft moeite met rondkomen

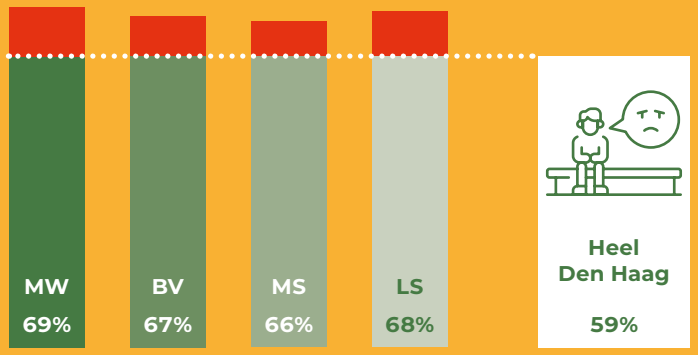

Voelt zicht soms eenzaam

Opgroeien en opleiden

Risico op onderwijsachterstand bij kinderen in Zuidwest is bijna 2X zo groot als in de rest van Den Haag

Eén zesde van de jongeren in Zuidwest is hbo/wo geschoold t.o.v. meer dan één derde in de rest van de stad

Deze cijfers zijn bepalend voor de manier waarop we gezondheidsproblemen moeten aanpakken: vanuit een brede blik, zowel in beleid als praktijk. Gezondheid staat immers niet op zichzelf, maar is vaak een uitkomst van tal van andere sociale factoren.

Maar, cijfers vertellen niet het hele verhaal. Voor inwoners gaat het erom dat zij gezien en gehoord worden, dat zij ertoe doen en volwaardig kunnen meedoen in de maatschappij. Voor professionals gaat het erom dat zij goed kunnen luisteren naar inwoners en hen, waar nodig, kunnen helpen. Ook is het belangrijk dat professionals elkaar leren kennen, elkaars taal leren spreken en elkaar beter kunnen vinden.

Compleet beeld

Daarnaast geven cijfers niet een volledig beeld. Bij initiatieven vanuit Gezond en Gelukkig Den Haag zien we vaak een 'rimpeleffect': effecten, resultaten, de boodschap en het steuntje in de rug worden doorgegeven door de inwoners zelf. Dit is in de cijfers niet zichtbaar.

Al deze aspecten samen geven een completer beeld van de werkelijkheid. In dit magazine gebruiken we verschillende kennisbronnen: cijfers, feiten, verhalen en analyses. Samen geven zij een beeld van de problemen en de mogelijkheden om gezondheid en geluk te verbeteren.

Bronnen:

- Gemeente Den Haag in cijfers en grafieken | AlleCijfers.nl.
- Buurtatlas van het RIVM.
- CBS, 2022.
- Gezondheidsgids GGD Haaglanden.

DIT IS
Gezond en Gelukkig Den Haag

Gezond en Gelukkig Den Haag is een beweging waarbij veel organisaties, van welzijn tot medisch domein, wetenschap en burgerinitiatieven, zijn aangesloten. Met elkaar streven zij ernaar dat iedere Haagse inwoner zich, binnen de eigen mogelijkheden, zo gezond en gelukkig mogelijk kan voelen. Doel is om de gezondheidsverschillen in Den Haag te verkleinen.

Vanuit Gezond en Gelukkig Den Haag wordt de samenwerking tussen het medisch en sociaal domein in de wijken én tussen informele netwerken en formele hulp versterkt. Niet sturend, maar ondersteunend en meegaand met de dynamiek van de wijk. Zo is er in de afgelopen vijf jaar een blijvende beweging tot stand gekomen in Den Haag. De beweging van ziekte & zorg naar gezondheid & gedrag en vervolgens naar mens & maatschappij.

Tip:

Op de website van Gezond en Gelukkig Den Haag staat een uitgebreide toelichting over bijvoorbeeld de thema's, de denk- en werkwijze en de organisatie van het netwerk.

De Preventiecoalitie

Met de landelijke subsidie Preventiecoalitie van het ministerie van VWS is de aanpak samen met en voor inwoners in de wijken doorontwikkeld: *community-up*. Doel van deze aanpak is om hetgeen dat al wordt gedaan in de wijk of ideeën die er zijn, te versterken met een gelijkwaardige rol voor de inwoners. Met de wijk worden thema's en initiatieven gewogen en geprioriteerd. De betrokken organisaties hebben een luisterende instelling. Projecten en initiatieven zijn geen doel op zich, maar een middel voor een gezonder leven op een manier die aansluit bij inwoners.

Vanuit de subsidie Preventiecoalitie is het netwerk doorontwikkeld, veel kennis gedeeld en zijn activiteiten en projecten ondersteund. Partijen kennen elkaar nu beter en denken meer in gezamenlijkheid én met de inwoners over het voorkomen van gezondheidsissues.

Gezond en Gelukkig Den Haag

Achtergrond
- Tegengaan van gezondheidsachterstanden.
- Verschillen in gezondheid in relatie met andere maatschappelijke factoren: bestaanszekerheid, leefomstandigheden en een sociaal netwerk.
- Dat geldt voor fysieke en mentale gezondheid.
- Vraagt dus om een brede blik, in beleid en praktijk.

De denk- en werkwijze
- Community-up.
- Health in all policies.
- Positieve gezondheid.
- Ongelijk investeren voor gelijke kansen.
- Anders denken, doen, organiseren en financieren.

Borging
Via de partners, enkele voorbeelden:
- Haagse Preventieaanpak, gemeente Den Haag.
- Regioplan Haaglanden.
- Wijkpreventieaanpak, GGD.
- Alliantie Zuidwest.

Onderzoek
- Samenwerkingsvraagstukken transitie in de zorg.
- Understanding health interventions.
- Countering syndemics (Bloesem).
- Gedragsverandering bij lagere SES.

Gezond en Gelukkig Den Haag

Ambitie
In 2040 hebben alle Hagenaars gelijke kansen op een goede (positieve) gezondheid. En kwetsbare groepen hebben er 10 gezonde levensjaren bij.

Thema's
1. Wijkpreventieaanpak.
2. Gezond opgroeien.
3. Samenwerking medisch en sociaal domein.
4. Leefstijl als medicijn.

Beweging uit thema 1 & 2
Formele netwerken en informele hulp weten elkaar te vinden, leefwereld van inwoners is leidend = wijkpreventie.

Activiteiten thema 1
Gezonde buurtactiviteiten, gezonde leefomgeving, Sociaal Contract, moedergroepen.

Activiteiten thema 2
Ondersteuning basisscholen, Kansrijke start, mentale gezondheid jongeren.

Beweging uit thema 3
Domeinoverstijgend samenwerken in de wijken, met én rondom inwoners met gezondheidsproblemen.

Activiteiten thema 3
Welzijn op recept, analyse problemen samenwerking sociaal en medisch domein en medisch domein en werken aan oplossingen, analyse GGZ-keten.

Beweging uit thema 4
Preventie.

Activiteiten thema 4
Preventie/leefstijl-interventies die aansluiten bij groepen met lage SES.

Resultaat
Blijvende beweging in Den Haag: van ziekte & zorg naar gezondheid & gedrag naar mens & maatschappij.

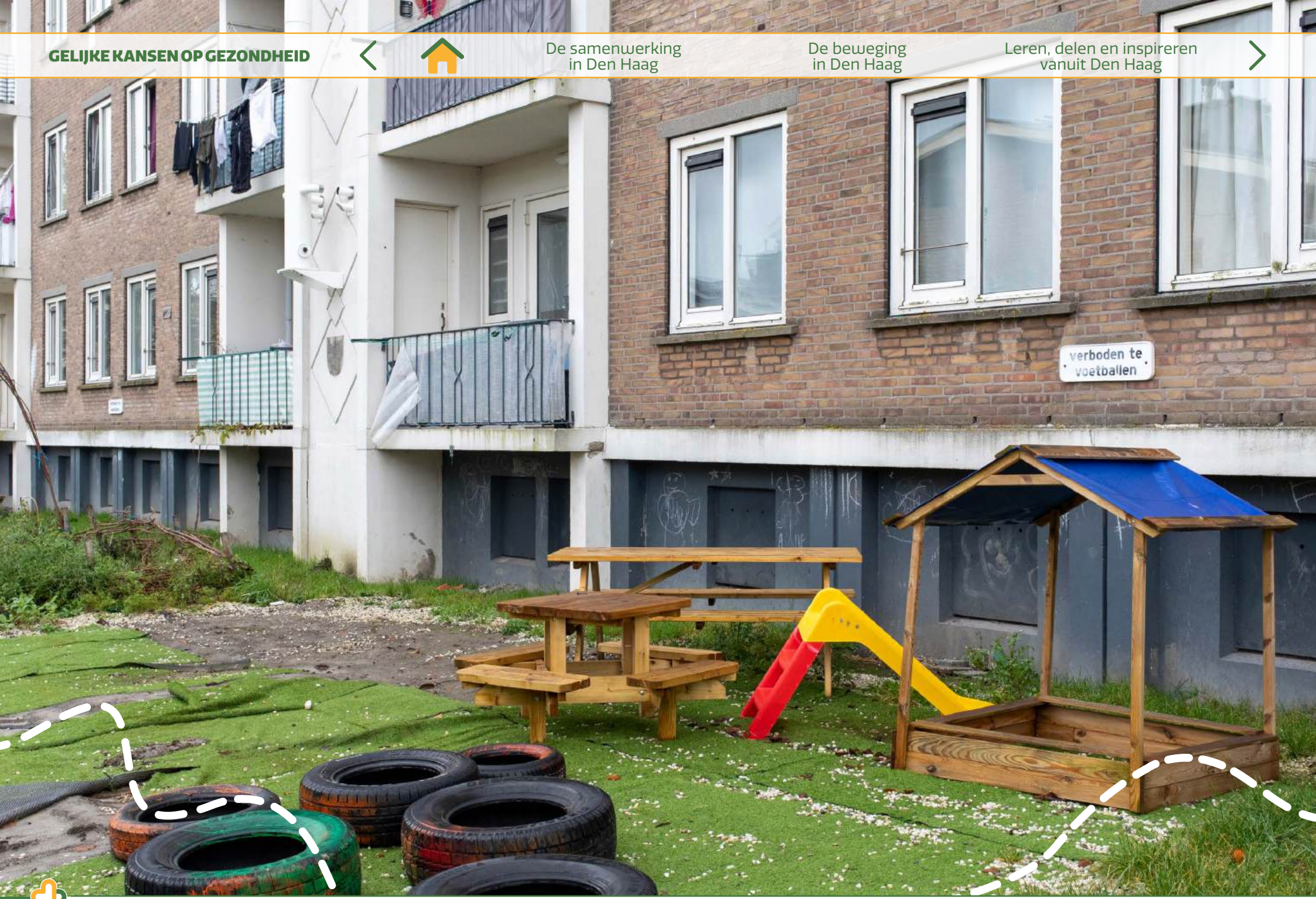
verboden te
voetballen

Anders denken, doen en organiseren

Gezond en Gelukkig Den Haag heeft drie functies:

1. **Innovator**
nieuwe manier van werken aanjagen.

2. **Vliegwiel**
goede initiatieven in Den Haag helpen groter te worden.

3. **Platform**
partijen bij elkaar brengen.

Het netwerk is in de afgelopen vijf jaren gegroeid en stevig verankerd geraakt in Den Haag. Beleidsmakers, professionals en bestuurders kijken anders naar de wijken: zij willen de situatie van inwoners begrijpen, zowel op gezondheids- als op sociaal- en economisch vlak. De wijk is aan zet: activiteiten en initiatieven ontstaan in de wijk en worden met inwoners doorontwikkeld.

Door deze publicatie loopt een tijdlijn met daarop de belangrijke momenten uit de afgelopen vijf jaar van Gezond en Gelukkig Den Haag. Deze tijdlijn start hier.

Legenda:
Samenwerking versterken
Subsidies
Start projecten, initiatieven & onderzoek

DE SAMENWERKING in DEN HAAG

Gezond en Gelukkig Den Haag, dat zijn we allemaal samen

Dat is de kracht van Gezond en Gelukkig Den Haag. Alle partijen die bij ons zijn aangesloten, zetten zich in voor hetzelfde doel: de gezondheidsverschillen tussen Haagse wijken verkleinen. Bij alle thema's en projecten werken we met de *coalitie of the willing*: organisaties kiezen zelf waar ze wel en niet een rol oppakken. Zo zetten we in op onderwerpen en activiteiten waar de energie zit.

Korrie Louwes, algemeen directeur van Onderwijs, Cultuur en Welzijn van gemeente Den Haag:

> *Sinds de komst van het Programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO), het Integraal Zorgakkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) zie ik een verschuiving van kleinschalige projecten naar grotere vraagstukken in de wijk. Veel mensen in Den Haag maken zich zorgen over de gezondheidszorg in onze stad. Dit gaat bijvoorbeeld over of er straks nog wel plek is voor ouders in het verpleeghuis en hoe de vapende tiener zich bewust wordt van de gezondheidsrisico's. En over de kwaliteit van de lucht die we dagelijks inademen tot zorgen over voldoende zorgpersoneel als we straks zelf zorg nodig hebben. Met alle betrokken partijen bij Gezond en Gelukkig Den Haag spreek ik hierover. Dit netwerk maakt het mogelijk om tot gezamenlijke oplossingen te komen.*

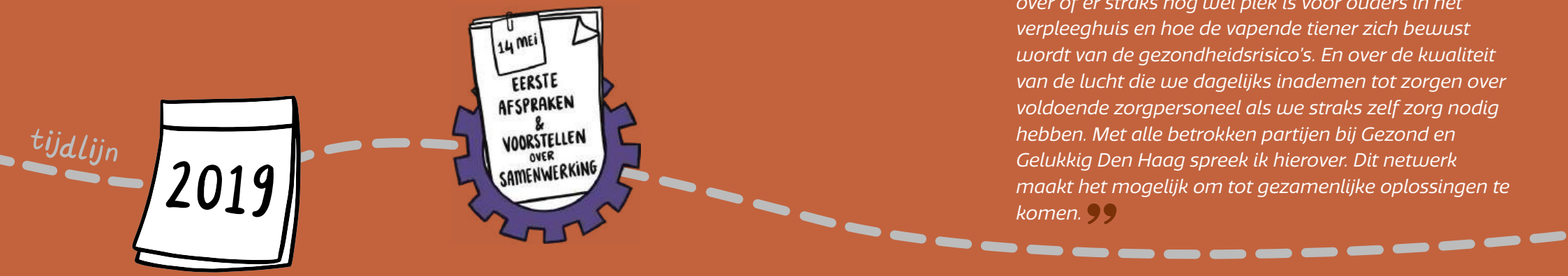

Gezond en Gelukkig Den Haag is een netwerkorganisatie en brengt partijen rond zorg en welzijn in Den Haag bij elkaar aan tafel. Partijen die vaak werken vanuit verschillende beleidskaders, verschillende financiering en een verschillende taal en werkwijze hanteren. Denk aan huisartsenzorg, GGZ, ziekenhuizen, welzijnsorganisaties, de gemeente en de GGD, maar ook de zorgverzekeraars. Iedereen heeft een rol: van bestuurder tot beleidsmaker en van professional tot inwoner. Korrie Louwes:

> *Gezond en Gelukkig Den Haag heeft een bredere aanjaagfunctie die samenwerking in formelere structuren, zoals rondom het Integraal Zorgakkoord (IZA), vergemakkelijkt en versterkt.*

Deze samenwerking is op verschillende manieren georganiseerd:

- Twee tafels, bestaande uit 15-20 actieve deelnemers:
  - ***Preventietafel:*** richt zich met name op het delen van goede voorbeelden over preventie en het ontwikkelen van een wijkpreventieaanpak die aansluit bij de leefwereld van inwoners.
  - ***Systeemtafel:*** hier komen vraagstukken binnen het zorgstelsel aan bod, zoals de GGZ-keten en de bekostiging van de samenwerking tussen het sociaal en medisch domein.

  De tafel Arbeidsmarkt & Onderwijs en de tafel ICT zijn inmiddels gestopt. Vanuit de tafel Arbeidsmarkt & Onderwijs is een subsidie tot stand gekomen voor de ontwikkeling van nascholing voor professionals op het gebied van preventie.
- Drie tot vier keer per jaar een thematische inspiratiesessie, het Breed Overleg, met 50 tot 90 deelnemers.
- De regiegroep, bestaande uit bestuurders, bespreekt de strategische samenwerking en neemt besluiten.
- Het kernteam, met direct betrokkenen uit de verschillende organisaties, bespreekt de richtingen en ideeën voor projecten, initiatieven en samenwerkingen.

De deelnemende organisaties hebben elkaar de afgelopen vijf jaar (beter) leren kennen. Met als resultaat: (meer) vertrouwen, een gezamenlijke taal en uiteenlopende projecten en activiteiten waarin ze samenwerken. Korrie Louwes:

> *Uiteindelijk is het mensenwerk om met elkaar een omslag te maken. Deze omslag begint altijd bij de inwoner: hoe wil hij of zij gezond en oud worden in de eigen wijk? Vanuit dit vertrekpunt maken we de beweging naar een stad met vitale bewoners. Een grote ambitie, maar daar gaan we voor!*

tijdlijn

2019

Kees Ritsema van Eck:

“Kleine stappen, maar we gaan vooruit”

Mensen die door de brei van regels en procedures niet verder komen in hun behandeling. Of iemand die de weg naar het juiste GGZ-loket niet kan vinden omdat er zo veel instanties zijn. Twee voorbeelden van situaties in het Haagse zorgsysteem die de systeemtafel van Gezond en Gelukkig Den Haag oppakt. Voorzitter Kees Ritsema van Eck ziet betrokkenheid en bereidheid om oude patronen te doorbreken en over de grenzen van de eigen organisatie samen te werken.

Het is verleidelijk om ‘het systeem’ de schuld te geven, omdat het ‘nou eenmaal zo geregeld is.’ Maar, zo weten de partijen die meedoen aan de systeemtafel, dat werkt niet. “We spelen allemaal een rol bij het in stand houden óf veranderen van regels en procedures,” stelt Kees Ritsema van Eck, opgavemanager Zorgstelsels bij de Gemeente Den Haag. “Aan onze tafel is iedereen eigenaar. Van een probleem én van de oplossing in de stad.”

Eigenaarschap gaat hier niet één op één gepaard met snelheid. De analyse en aanpak van één vraagstuk neemt vaak een jaar in beslag. Er worden kleine stappen gezet en voorzichtig worden heilige huisjes afgebroken. Partijen kijken kritisch naar hun eigen manier van werken en onderlinge afsteming. “Dat is niet altijd makkelijk, maar we gaan vooruit”, zegt Kees.

tijdlijn
2019

Kees Ritsema van Eck

Wat levert het op?

"Uit gesprekken in de wijk bleek dat de mentale zorg voor veel inwoners in Moerwijk moeilijk toegankelijk is. Er zijn verwijzingen of indicaties nodig, vaak vanuit verschillende regelingen en met lange wachttijden. Dat schrikt af. Met De Verbinders zijn we tot een praktische oplossing in de wijk gekomen. Dit team van een psychotherapeut, verpleegkundige en opbouwwerker is laagdrempelig in de wijk aanwezig om inwoners te helpen en de weg te wijzen naar passende zorg en ondersteuning."

Ook zijn mentale gezondheidsnetwerken en verkennende gesprekken verder ontwikkeld aan de systeemtafel. Minder mensen lopen nu vast in de complexe Haagse GGZ-sector. Daarnaast werkten de partijen samen aan versterking en uitbreiding van Welzijn op Recept.

Brede groep partners

Heel diverse vraagstukken dus, met één gemeenschappelijke deler: ze vragen om een domeinoverstijgende oplossing. "Daarom zitten wij met huisartsen, GGZ-professionals en welzijnsorganisaties aan tafel. Maar ook met zorgverzekeraars en overkoepelende stichtingen als Vereniging Transmurale Zorg en Reos." Al deze betrokkenen hebben elkaar afgelopen jaren veel beter leren kennen, beaamt Kees. "Vertrouwen is de basis. We weten inmiddels goed wat we aan elkaar hebben en met elkaar willen bereiken: toegankelijke zorg voor alle inwoners van Den Haag."

tijdlijn 2019

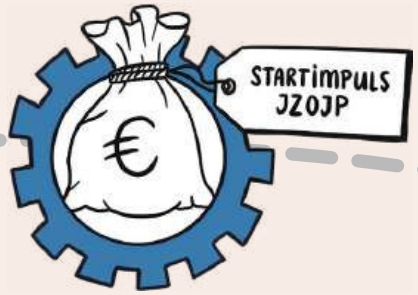

Samenwerking ook onderwerp van onderzoek

Roos van Lammeren

Van de samenwerking binnen Gezond en Gelukkig Den Haag kunnen we veel leren. Daarom is deze samenwerking onderwerp van promotieonderzoek vanuit de Health Campus. Promovenda Roos van Lammeren richt zich op de ontwikkeling van het netwerk en de uitdagingen van een domeinoverstijgende samenwerking, waarin professionals, beleidsmakers, zorgverzekeraars en inwoners elkaar proberen te vinden. Daarnaast wordt gekeken naar de samenwerking op verschillende niveaus, ook wel *multi-level governance* genoemd.

Welke lessen kunnen we trekken uit de ontwikkeling van Gezond en Gelukkig Den Haag? Wat zijn bevorderende en belemmerende factoren?

Deze lessen zijn ook buiten onze Haagse regio relevant. Want binnen de zorg dringt steeds meer het besef door dat we het vanwege de grote complexiteit van vraagstukken en schaarste aan personeel echt met elkaar moeten doen. Dat vraagt betere samenwerking tussen sociaal en medisch domein, en tussen lokale en landelijke overheid. Binnen Gezond en Gelukkig Den Haag proberen we met vallen en opstaan vorm te geven aan nieuwe vormen van besturen. Maar hoe doe je dat, hoe geef je gaandeweg vorm aan passende *governance* afspraken?

Brede betrokkenheid

Vanuit een bestuurskundige perspectief worden valkuilen en lessen van onze samenwerking geanalyseerd. Uit het onderzoek komt naar voren dat verschillende *governance* factoren bepalend zijn voor het succes van de samenwerking: het belang van mensen met gezag die de beweging aanjagen, een programmamanager of verbinder en interne en externe communicatie. De studie toont ook aan dat betrokkenheid van alle lagen, van bestuurlijk tot uitvoerende professionals en inwoners, cruciaal is voor het succes van domeinoverstijgende initiatieven.

Naast de samenwerking wordt de relatie tussen formele en informele netwerken onderzocht aan de hand van het Sociaal Contract en de resultaten van Welzijn op Recept.

tijdlijn 2019

DE BEWEGING in DEN HAAG

Mede door de subsidie Preventiecoalitie en na vijf jaar Gezond en Gelukkig Den Haag zijn vele projecten en samenwerkingen gestart of doorontwikkeld. Op het ritme en de dynamiek van de wijk. Met allemaal dezelfde ambitie dat iedere Haagse inwoner zich, binnen de eigen mogelijkheden, zo gezond en gelukkig mogelijk kan voelen.
In dit hoofdstuk een inkijkje in de blijvende beweging in Den Haag van ziekte & zorg naar gezondheid & gedrag naar mens & maatschappij.

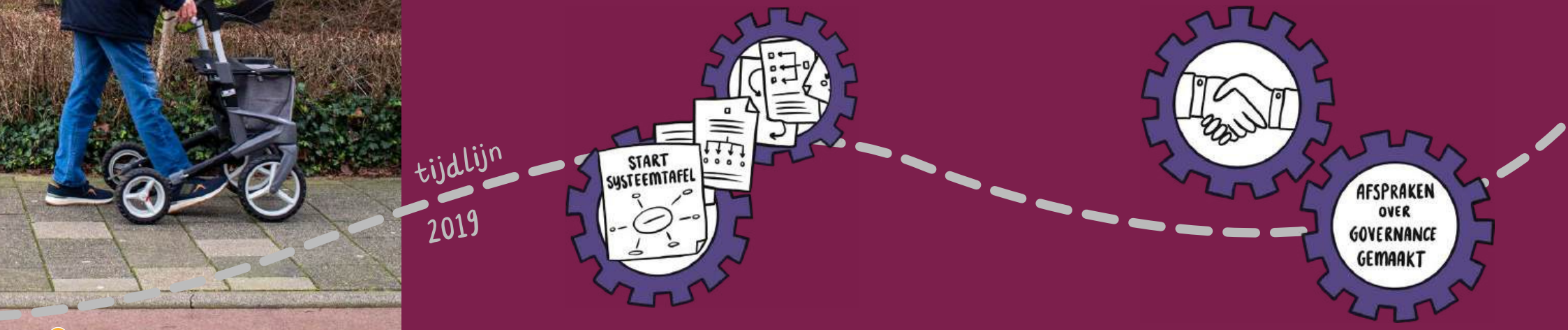

Annette de Boer:
“Vertellen is net zo belangrijk als tellen”

Meer samenwerking met elkaar én met inwoners. Als voorzitter van de preventietafel van Gezond en Gelukkig Den Haag ziet directeur Publieke Gezondheid bij GGD Haaglanden Annette de Boer mooie ontwikkelingen in de stad. “Laten we dit vasthouden met elkaar.”

Zomer 2019. Ze ziet het nog voor zich. Samen met toenmalig programmamanager Marjolein Oudshoorn en programmadirecteur Health Campus Roeliene de Beaufort, schrijvend op grote flapovers, in een kamer van het GGD-kantoor aan het Westeinde. “Daar kwamen de grove contouren van de aanvraag voor de subsidie Preventiecoalitie op papier”, blikt ze terug. De drie deden een aanvraag bij ZonMw vanuit het samenwerkingsverband Gezond en Gelukkig Den Haag.

Annette was op dat moment net voorzitter van de preventietafel van Gezond en Gelukkig Den Haag. Professionals, bestuurders en beleidsmakers komen hier nog steeds zo’n zes keer per jaar samen om het anders te gaan doen: “De informatie om gezond te blijven, was allang bekend: niet roken, gezond eten, bewegen. Toch groeide de gezondheidskloof tussen wijken alleen maar. Voorlichting en interventies sloten duidelijk niet aan.”

Impuls voor de beweging

Annette was al veel langer bekend met de cijfers die de gezondheidskloof aantonen. Toch leerden de verschillende perspectieven aan de preventietafel haar meer over de samenhang tussen (systemische) oorzaken. “In sommige wijken komt heel veel samen. Onveiligheid, bestaansonzekerheid, slechte woningen. Het draagt allemaal bij aan lagere gezondheidskansen. Structurele verandering vraagt om een brede blik en aanpak.”

tijdlijn

Annette de Boer

De aanvraag voor de Preventiecoalitie slaagde en dat bekende een mooie impuls voor deze andere manier van kijken, denken en doen. In eerste instantie was de focus binnen de coalitie datagedreven, blikt Annette terug. “We wilden alle preventieve activiteiten in kaart brengen, om te kijken wat nu echt bewezen effectief is. Eigenlijk vooral met een medische bril op.”

Zelf aan de slag

Maar al snel blijkt dat puur *evidence-based* werken op het gebied van preventie heel lastig. “Natuurlijk is dataonderzoek heel belangrijk om te zien of we de goede dingen doen, maar het moet niet alleen om tellen gaan. Vertellen is minstens zo belangrijk”, stelt Annette. “Preventie is een complex samenspel. Dat vraagt wat van de manier waarop je kijkt naar problemen én oplossingen.”

Een inzicht dat veel heeft opgeleverd, en afgelopen jaren alleen maar groeide, is dat inwoners zelf aan de slag willen met initiatieven die passen in de wijk. De binnen Gezond en Gelukkig Den Haag ontwikkelde *community-up* werkwijze krijgt zo steeds verder vorm. Annette licht toe: “Inwoners krijgen ruimte om aan te geven wat voor hen belangrijk is en ondersteuning bij de uitvoering van de initiatieven in de wijk. We zien dat er dan hele mooie dingen gebeuren.”

Verschillende perspectieven

Onder de noemer van de wijkpreventieaanpak heeft deze manier van werken nu een structurele plek binnen de Haagse Preventieaanpak. Een team van GGD-medewerkers is op deze manier samen met inwoners en collega’s in de wijken actief in Zuidwest, Laakkwartier, Transvaal, Regentesse- en Valkenboskwartier, Loosduinen, Mariahoeve, en Duindorp. “Deze aanpak is geen blauwdruk!”, benadrukt Annette. “Wat in Moerwijk heeft gewerkt, gaan we niet één op één in andere wijken toepassen. We sluiten aan bij hoe mensen naar gezondheid kijken en hoe ze hiermee aan de slag willen. Daarbij respecteren we het lokale netwerk en de cultuur van samenwerken in een wijk.”

De Preventiecoalitie heeft zo uiteindelijk geleid tot verbreding van het werk van de GGD. Die brede blik en wil tot samenwerken ziet Annette bij meer organisaties in de stad. “We vinden het steeds vanzelfsprekender om te starten bij de leefwereld en daarin verschillende perspectieven mee te nemen”, vertelt ze.

Stevig netwerk

Annette durft wel te stellen dat er inmiddels een stevig netwerk staat op het gebied van preventie. “Organisaties en mensen doen mee omdat ze preventie en samenwerking écht belangrijk vinden. De subsidie Preventiecoalitie vergrootte deze intrinsieke motivatie, maar ook nu we de coalitie afronden, blijven we elkaar vinden. We houden elkaar scherp en stemmen ideeën af. Dat is iets om trots op te zijn!”

tijdlijn 2020

THEMA 1:

Wijkpreventieaanpak

Anders kijken, denken en doen

We wilden leren hoe het anders kon. Juist in die wijken aan de verkeerde kant van de gezondheidskloof, is meer nodig om het verschil te maken. Anders kijken, denken en doen leidde tot de wijkpreventieaanpak.

We kennen de schrijnende cijfers en feiten al (te) lang. Maar een wijk is meer dan metingen en wel of niet werkende interventies. Een wijk is vooral haar inwoners en de lokale professionals en hun inzet en ideeën. Zij kennen de wijk en haar uitdagingen het beste.

Met dit idee gingen we vanuit de subsidie Preventiecoalitie van het Ministerie van VWS in 2021 van start met de inzet van kwartiermakers. Met een actieonderzoek samen met SevenSenses maakten zij de belangrijkste thema's met bewoners duidelijk, zoals mentale gezondheid of veiligheid in de leefomgeving. We zagen grote betrokkenheid en veel ideeën. En we zagen dat écht meedoen mensen een gevoel van eigenaarschap geeft. Maar we zagen ook weinig vertrouwen in instanties en beleidsmakers. Organisaties hadden veel aanbod, maar daarmee bereikten zij de inwoners niet altijd goed.

Community-up

Er was dus veel afstand tussen inwoners en professionals. Het actieonderzoek bracht hier beweging in door de zogenaamde *community-up* aanpak. We gaan uit van de kracht en leefwereld van de mensen waar het om gaat. Inwoners hebben zelf vaak goede ideeën over wat er nodig is. Deze ideeën verbinden we met beleid en bestuur. Zo komen we tot passende zorg en ondersteuning. Waarom deze aanpak wel werkte? Gezond en Gelukkig Den Haag heeft bestaande initiatieven en ideeën versterkt in co-creatie met inwoners. Niet sturend dus, maar ondersteunend.

De wijkpreventieaanpak

In theorie klinkt de aanpak logisch, maar de praktijk is weerbarstig. Professionals hebben te maken met kaders en verantwoording van hun eigen organisaties. Bewoners hebben niet altijd het (zelf)vertrouwen dat hun inzet écht ergens toe kan leiden. Laat staan tot iets wat langere tijd bestaansrecht heeft. Opbouwen van deze samenwerking kost tijd en aandacht.

Reden voor twee kwartiermakers om, vanuit partners GGD Haaglanden en Reos, verder vorm en inhoud te geven aan de *community-up* aanpak in Laak en Moerwijk. Dit heeft geleid tot de wijkpreventieaanpak waarbij we meer meegaan met de dynamiek van de wijk.

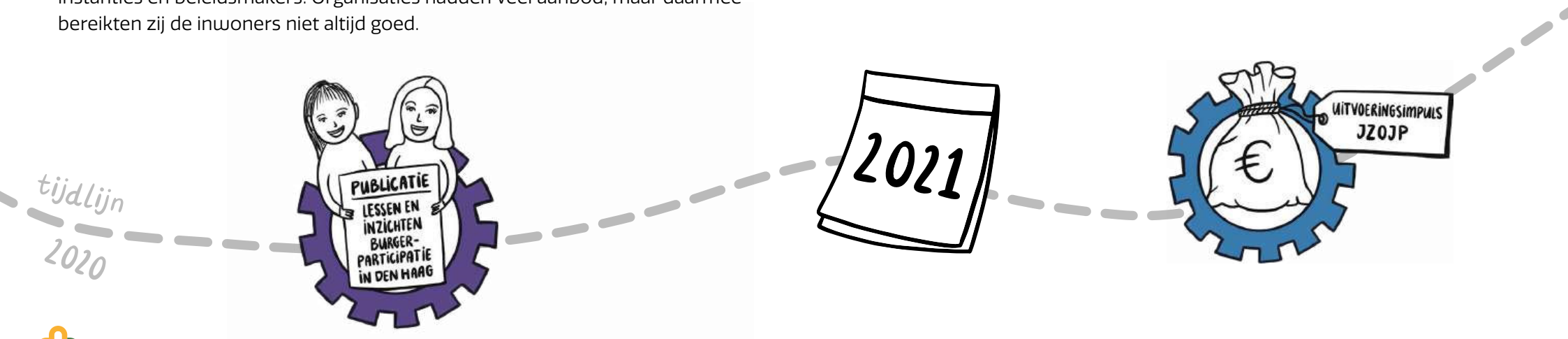

Nori van Balkom,
wijkbruggenbouwer & kwartiermaker

"Samenwerken met actieve buurtbewoners aan zichtbare initiatieven en zo impact maken voor hen en de wijk. Dat maakt mijn werk bijzonder. En, heel belangrijk, die succeservaringen geven vertrouwen om samen door te gaan."

Petra van Wezel,
programmamanager wijkpreventieaanpak & kwartiermaker

"De afgelopen jaren stonden voor de wijkpreventieaanpak in het teken van experimenteren en pionieren. We ontdekten hoe we op een creatieve en toegankelijke manier konden aansluiten op en samenwerken met inwoners en professionals rond gezondheid. We brengen de dynamiek van de leefwereld in de wijk en de gestructureerde wereld van beleid bij elkaar. Zo komen we tot andere ideeën en strategieën. Onze gouden sleutel? We doen dit samen met de wijk en met collega's van andere domeinen binnen de gemeente."

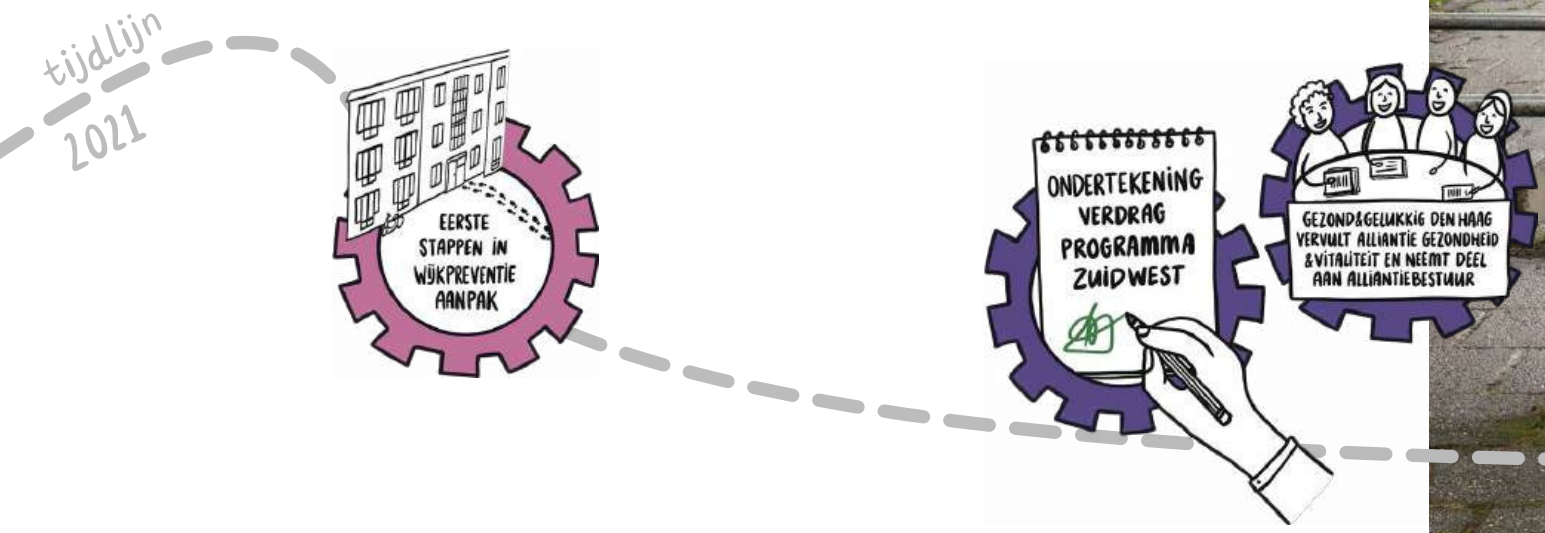

Nori van Balkom (l) en Petra van Wezel (r)

Resultaat en borging

We zien dat de open dialoog (een voorwaarde voor co-creatie) tussen inwoners, professionals en beleidsmedewerkers de systemische oorzaken duidelijk in beeld brengt. Maar ook het effect op iemand of de gemeenschap. Zo krijgen we samen scherp waar duurzame verandering kan plaatsvinden.

Dat leidde tot mooie projecten en initiatieven, bijvoorbeeld met de Moerwijk Moeders. Zij ontwikkelden met elkaar het idee voor een peutercafé in de wijk. Een samenwerking met Buurtkamer de Luyk leidde tot verschillende activiteiten in het kader van gezondheid. Dankzij een speeltuintour is inzicht gekregen in de speel- en beweegwensen van kinderen en is samen met de buurtbewoners een speeltuin aangepakt.

De wijkpreventieaanpak blijft. Eind 2023 is dit een programma geworden van de **Haagse Preventieaanpak** voor de wijken in Zuidwest, Laakkwartier, Transvaal, Regentesse- en Valkenboskwartier, Loosduinen, Mariahoeve en Duindorp. Vanuit GGD Haaglanden is een groter team samengesteld en er wordt nauw samengewerkt met de stadsdelen. In Zuidwest is de wijkpreventieaanpak onderdeel van de alliantie Gezondheid en Vitaliteit van het **Nationaal Programma Zuidwest**.

> Als *community builder* focus ik mij op bewonersparticipatie en samenwerking. Dat is breed: inhoudelijk doe ik van alles een beetje. Voor het oplossen van complexe vraagstukken in de wijk werken we samen met collega's met verschillende expertises. Ook zij doen actief mee in de wijk en leggen weer verbindingen binnen hun netwerk. Dankzij de wijkpreventieaanpak is meer verdieping gekomen op het werken aan gezondheid in de wijk.

Saskia de Vin
Community builder stadsdeel Escamp

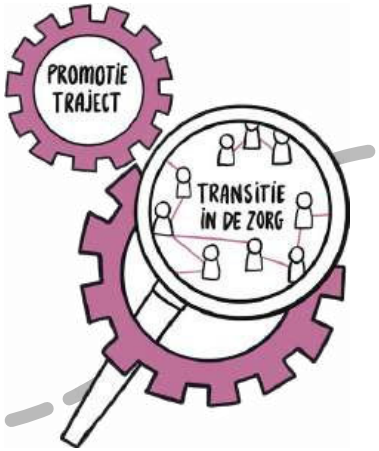

tijdlijn 2021

Gezonde buurtactiviteiten

Binnen de wijkpreventieaanpak zijn we met inwoners aan de slag gegaan met gezonde buurtactiviteiten in de wijk. Door de kleinschalige aanpak, laten we de impact van anders denken en anders samenwerken zien. Daar waar we aanlopen tegen knellende regelgeving of niet passende beleidskeuzes gaan we in gesprek om dit aan te passen. Verschillende thema's zijn opgepakt, zoals: activiteiten in de buurtkamer, gezonde leefomgeving en beweegactiviteiten.

Gezonde activiteiten in de buurtkamer

Wens van de inwoners: kennis maken met gezonde voeding, elkaar inspireren met gezondere alternatieven, variaties op bekende gerechten en samen koken.

Een voorbeeld: gezonde maaltijd

Elke dinsdagmiddag en woensdagavond wordt in buurtkamer De Luyk door een tiental (wisselende) vrijwilligers gezond gekookt voor de wijk. Een voedingsdeskundige van het gezondheidscentrum in de buurt geeft advies over het samenstellen van voedzame maaltijden. De buurtkamer bereikt 20 tot 40 inwoners per maaltijd. Dit eerste initiatief met de buurtkamer was de start voor meer, zoals de cressen challenge. **Bekijk de video**.

Een voorbeeld: cressen challenge

Aan tafel zitten inwoners en patiënten van het nabijgelegen gezondheidscentrum. Een voedingsdeskundige uit dit gezondheidscentrum is aanwezig voor de medische blik. Ook de Moerwijk Moeders doen mee en de Haagse Hogeschool doet onderzoek. Greenport West-Holland ondersteunt het **project** door gratis cressen te leveren.

tijdlijn 2021

Gezonde leefomgeving

Wens van de inwoners: een wijk die alle inwoners, maar vooral kinderen uitnodigt tot spelen, wandelen en fietsen. De stenige wijk vol auto's zorgt ervoor dat bewoners binnenblijven, terwijl buiten bewegen de belangrijkste beweegbehoefte is in Moerwijk.

Een voorbeeld: buitenspeelplekken

De speeltuintour is een innovatief voorbeeld van *community-up* werken; kinderen geven zelf aan wat zij belangrijk vinden in een speeltuin. Aan de tour werkten mee o.a. de speelbeheerder van de gemeente, opbouwmedewerkers, een medewerker van buurtkamer De Luyk, een ontwerper van speelplekken en onderzoekers. Inmiddels is een speeltuin in Moerwijk aangepakt en is inzichtelijk geworden dat er te weinig speelplekken zijn in de wijk. Door bankjes en prullenbakken te plaatsen, wordt de speelplek ook een ontmoetingsplek voor ouders. **Bekijk de video**.

Een voorbeeld: de beweegroute

In Bouwlust-Vrederust hebben inwoners aangegeven om op laagdrempelige manier te willen bewegen. Een bestaande route is in een nieuw jasje gestoken met duidelijke markeringen. De route start en eindigt in sportpark Escamp I en is geschikt voor iedereen: of je wilt wandelen, steppen, skeeleren, joggen of sprinten. Inwoners kunnen kiezen voor een afstand van drie of vijf kilometer. De beweegroute is een startpunt om de komende jaren meer beweeginitiatieven te creëren met welzijn, buurtkamers, vrijwilligers en inwoners, zoals de **wandelvierdaagse**. **Bekijk de video**.

tijdlijn 2021

Beweegactiviteiten

Wens van de inwoners: een wijk waar inwoners de mogelijkheid hebben om op een veilige plek meer te bewegen.

Er worden verschillende onderzoeken gedaan, o.a. vanuit de GGD, Health Campus en de Haagse Hogeschool, om inzicht te krijgen in de impact van deze activiteiten en om te leren van hetgeen niet werkte. Dat inzicht is niet eenvoudig te verkrijgen, want we hebben te maken met het 'rimpeleffect': iets begint klein, maar gaat in de tijd als een rimpel in de vijver verder.

Een belangrijk resultaat van deze activiteiten is dat gezondheidskwesties nu bespreekbaar zijn binnen de wijk. Inwoners voelen zich gehoord en begrepen, wat bijdraagt aan een betere communicatie en samenwerking tussen inwoners en professionals. Dit is een belangrijke randvoorwaarde van een bredere en participatieve benadering voor toekomstige gezondheidsinitiatieven in andere (achterstand)wijken.

Een voorbeeld: fietslessen in Moerwijk

Welzijnswerk, buurtsportcoach, *community builder*, verschillende buurtkamers, de Moerwijk Moeders, vrijwilligers, de GGD en sportbeleid van de gemeente Den Haag werken samen aan het vergemakkelijken van fietsen en fietslessen in Moerwijk. Fietsen worden beschikbaar gesteld door o.a. welzijnsorganisatie Wijkz. Dit initiatief helpt inwoners fysiek actiever te worden én maakt hen meer zelfstandig en mobiel.

Een voorbeeld: zwemmen voor vrouwen

Een groep van ruim 100 vrouwen, met verschillende culturele achtergronden, wil graag leren zwemmen en/of sportend zwemmen. Deze groep diverse vrouwen zet zich in om dit te realiseren in het zwembad Zuiderparkbad in de wijk. Dit is nog niet gelukt. De weerbarstigheid van het traject weerhoudt de vrouwen niet actief te blijven om dit te realiseren.

tijdlijn

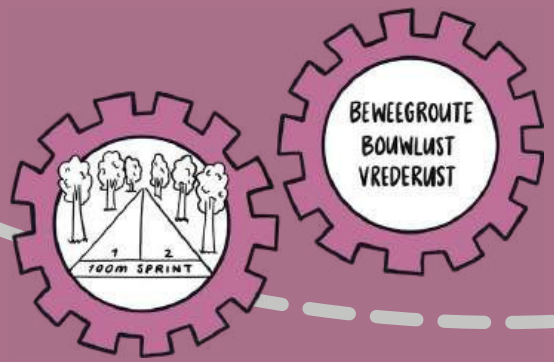

Sociaal Contract

Binnen het Sociaal Contract mentale gezondheid werken inwoners, professionals uit zorg en welzijn, beleids-medewerkers en financiers aan een aanpak die beter past bij de vraag en met meer samenwerking tussen het informele en formele netwerk. De uitwerking van het Sociaal Contract is ondersteund door BeBright.

Uit gesprekken in Moerwijk is gebleken dat het thema mentale gezondheid belangrijk is. Veel mensen kampen met stress en in de wijk wonen veel mensen met een 'rugzak'. Samen met inwoners is gekozen voor twee exemplarische projecten.

Gewoon Sociaal

Gewoon Sociaal biedt dagbesteding voor inwoners met GGZ en/of verslavingsachtergrond. De vrijwilligers maken schoon in de wijk en bij mensen thuis. De activiteiten zijn uitgebreid met onder meer afspraken met woningcorporaties voor klussen en schoonmaken. Het vrijwilligersteam is in 2023 uitgebreid met 15 bewoners, in totaal zijn nu 27 vrijwilligers dagelijks actief. Naast de locatie in Moerwijk is een tweede locatie geopend in Bouwlust en Vrederust.

De Verbinders

Het team van De Verbinders richt zich op laagdrempelige en nabije ondersteuning voor inwoners. Dit team bestaat uit een psychotherapeut, maatschappelijk werker, verpleegkundige en opbouwwerker. De teamleden lopen dagelijks door de wijk, zijn aanwezig in de buurtkamers en hebben inmiddels nauwe samenwerking met het informele netwerk in de wijk en met diverse professionals, zoals: GGZ-teams, huisartsen, wijkagenten, helpdesk geldzaken, beweegconsultenten, etc. Zo kunnen zij inwoners op weg helpen naar de juiste ondersteuning. Dit jaar breidt het werkgebied uit in Zuidwest.

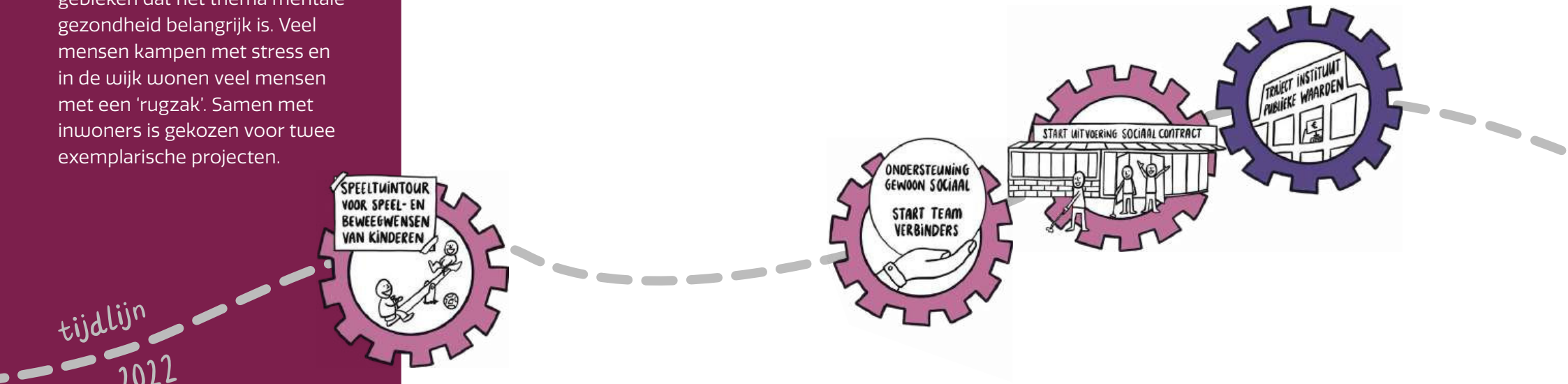

Deze twee projecten laten zien hoe we experimenteren met een andere manieren van werken. Samen met het **Instituut Publieke Waarden** werken we aan een alternatief financieringsmodel. De kennis die we opdoen, zetten we in voor andere projecten en in andere wijken.

tijdlijn 2022

Wilco Bakker:
“We hebben elkaar nodig”

Bij Gewoon Sociaal werken vrijwilligers aan een schone buurt. Ervaringsdeskundige Wilco Bakker creëerde het initiatief voor mensen met een achtergrond in GGZ, verslaving of detentie. Ze vinden er respect, begrip en praktische hulp zonder bureaucratie. Wilco: “Iedereen is hier gelijk.”

Een kleurrijke graffiti op de muur maakt duidelijk dat Heeswijkplein 104 de thuisbasis is van Gewoon Sociaal. Sommige vrijwilligers lopen door de wijk met papierprikkers, anderen zijn bezig met een opdracht voor een woningcorporatie. De verhuurder knapt de kozijnen op, de vrijwilligers ondersteunen bewoners. Als vrijwilliger (en nee, géén cliënt) zijn ze trots op hun werk voor de wijk. Wilco: “De mens staat hier altijd centraal.”

Gewoon Sociaal

Zijn eigen ervaring en de verhalen die hij van anderen hoorde, maakte dat hij het ánders wilde doen. Zonder oordeel en vanuit de mensen waar het om gaat. “Onze vrijwilligers gebruiken misschien niet altijd nette woorden”, vertelt Wilco. “Maar we zijn niet asociaal. We zijn gewoon sociaal.” Dat laten ze zien door zich in te zetten voor hun wijk. Ook voeren ze inmiddels opdrachten uit voor woningcorporaties, zoals onderhoud van binnentuinen.

Maatschappelijke waarde

Sinds een jaar is Gewoon Sociaal officieel een stichting. Ruben Blanke, directeur van stichting Social Club Den Haag, is penningmeester. “Als stichting staan we steviger, ook met het oog op structurele financiering”, licht hij toe. Want hoewel Gewoon Sociaal een succes is, met nu een tweede locatie in Bouwlust en Vrederust en zo’n 30 vrijwilligers, blijft borging een uitdaging.

tijdlijn
2022

Wilco Bakker (l) en Ruben Blanke (r)

Ruben: "We doen wat we beloven: een zinnige dagbesteding en structuur voor onze vrijwilligers dus. Dat levert inwoners veel waarde op, zoals een schone wijk en minder overlast. We vertrouwen erop dat beleidsmakers dit zien en een manier vinden om dit te behouden."

Elkaar nodig

Daarbij is het voor Ruben en Wilco belangrijk dat Gewoon Sociaal blijft zoals het is. Een platte organisatie dus, van en voor de buurt. "We willen onze persoonsgerichte visie vasthouden en niet te veel aanpassen naar de eisen van het systeem", stelt Ruben. Veel van Wilco's ideeën, over hoe hij het ánders wilde doen, zijn inmiddels werkelijkheid geworden.

Daarbij is hij blij met alle samenwerkingen die Gewoon Sociaal verder helpen, zoals met de *community-builder* van stadsdeel Escamp en de kwartiermakers wijkpreventie-aanpak. "Zij hebben geholpen met onder andere contacten bij financiële instellingen, de gemeente, GGZ en professionals in de wijk. Alleen had ik dit niet voor elkaar gekregen." Voor het duurzaam en breder borgen is nog een weg te gaan. Hoe past dit initiatief in de systeemwereld van regelingen en hoe kan het worden gefinancierd?

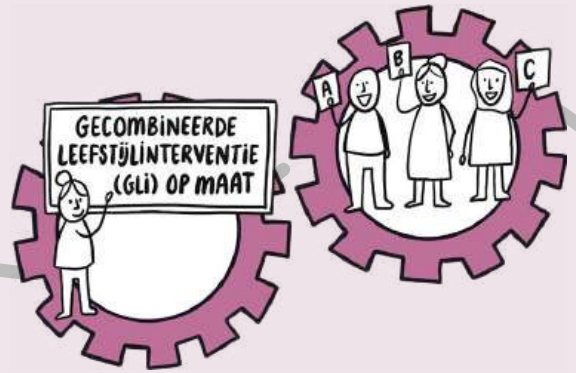

tijdlijn 2022

Omar van Ommeren:
“In en met de wijk is veel mogelijk”

Een spreekkamer? Die hebben De Verbinders niet nodig voor mentale zorg. Een bankje, luisterend oor en oog voor detail zijn voor het team hulpverleners voldoende. Net als goede contacten met het formele en informele netwerk in de wijk.

Dinsdagmorgen, Heeswijkplein 10, de huiskamer van Moerwijk. Wekelijks komen De Verbinders, bestaand uit een verpleegkundige, opbouwwerker en psychotherapeut, hier samen. Verpleegkundige Khadija Kabal praat psychotherapeut Omar van Ommeren bij over de kwesties waar zij mee bezig is.

Over de moeder die haar depressieve zoon niet kan bereiken. Of over die jongen die tóch niet meer terug kan keren naar zijn woning. Ze bespreken de volgende stappen die ze kunnen zetten, met welke partners uit zorg, welzijn en de wijk- en wie wat doet. Complex en gevoelig werk, soms een stap naar voren, dan weer twee stappen terug.

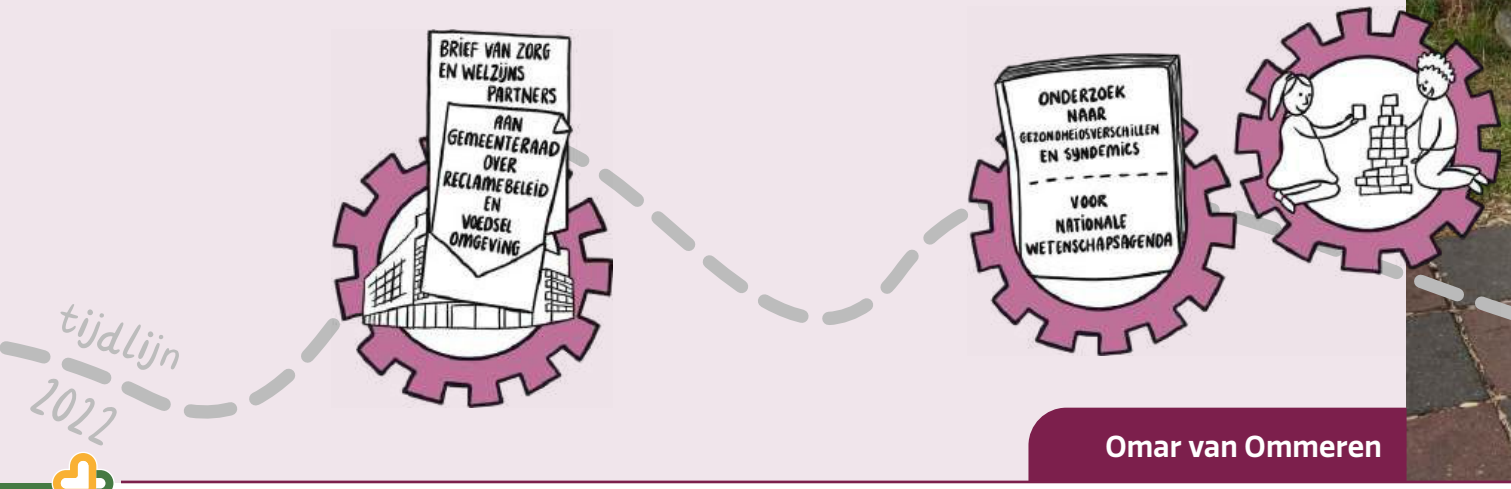

Omar van Ommeren

Goed kijken en luisteren

"Hoe meer ik aanwezig ben in Moerwijk, hoe meer ik zie wat er nodig is", vertelt Omar. "Soms beland je zo midden in een situatie die al langer speelt." Zoals bij de jongen die onder schooltijd alleen rondfietste in de buurt. Veel instanties bleken betrokken, maar kenden elkaars aanpak niet. En de leerplichtambtenaar? Die wist van niks.

"Wij proberen dan iedereen aan tafel te krijgen", vertelt Omar. Ook personen of organisaties uit de wijk. "Het informele netwerk biedt in het dagelijks leven vaak het meeste houvast." Als de verbinding is gelegd, richt het team zich op een gezamenlijk afgestemd plan. "Niet alles kan tegelijkertijd", licht Omar toe. "Je kunt niet én aan je schulden werken én met school gaan praten én met je kind naar een psycholoog."

Geen opgeheven vingertje

Omars gevoel dat hij buiten de spreekkamer (nog) meer kan bereiken, is door De Verbinders bevestigd. "Ik weet uit mijn jeugd hoe het is om hulpverleners over de vloer te krijgen", vertelt hij. "Als professionals weer weggaan, is er nog steeds geen geld om boodschappen te doen. En voelt een moeder zich niet sterker om met de situatie te dealen."

Wat De Verbinders anders doen? Omar benadrukt dat elke aanpak op maat is, want elke situatie is uniek. Toch is er een gemene deler: gelijkwaardigheid en aanwezigheid. "Wij geven geen oordeel. Bij ons geen opgeheven vingertje of voorspiegeling van consequenties. Dat weten mensen heus wel. Maar ze missen zelfvertrouwen en regie over hun leven. We ondersteunen hen, van dichtbij, om dat terug te krijgen."

Zijn grootste ambitie met De Verbinders? "Dat we niet meer nodig zijn. Dat betekent dat iedere professional maatwerk kan en mág leveren, vanuit de wijk."

THEMA 2:

Gezond opgroeien

Samenwerking basisscholen

Na enkele jaren Gezond en Gelukkig Den Haag werd duidelijk dat er meer prioriteit moest worden gelegd bij het thema gezond opgroeien. Binnen het Nationaal Programma Zuidwest dat in ontwikkeling was, kwam meer aandacht voor jeugd als overkoepelend thema. Mede daardoor heeft Gezond en Gelukkig Den Haag de aandacht verlegt van ouderen, waarvoor al veel initiatieven plaatsvonden, naar jongeren.

Ervaringen van het kind hebben direct impact op gezond en gelukkig zijn later. Cijfers laten duidelijk zien dat kinderen in Zuidwest een bijna twee keer zo groot risico lopen op een onderwijsachterstand dan in de rest van de stad. Daarnaast kwam uit de contacten in de wijk met de scholen de vraag om met basisscholen samen te werken.

Er is een samenwerking ontstaan tussen ouders, scholen, bewonersinitiatieven, gemeente, zorg en ondersteuning in de wijken om de kansen voor het jonge kind (0-12 jaar) te vergroten, de samenwerking met ouders te versterken en om een betere aansluiting te creëren met hulpverlening. Mooie voorbeelden zijn het schoolontbijt en -lunch, watertappunten (ondersteund door de Haagse Aanpak Gezond Gewicht) en extra hulp in de kleuterklas.

> Op scholen gaat gemiddeld zo'n 70 procent van de tijd naar onderwijs en 30 procent naar zorg. Hier in Moerwijk is dat andersom. Het merendeel van onze tijd gaat naar zaken als zorg, problemen thuis en veiligheid.

Mariska Wubben
directeur basisschool P. Oosterleeschool in hartje Moerwijk

tijdlijn 2022

Een voorbeeld: brugfunctionaris, peuterconsulten en hulp in kleuterklas

Vanuit de gemeente zijn in Zuidwest 12 brugfunctionarissen actief die zorgen voor verbinding tussen school, thuis en instanties in de wijk (in Den Haag zijn tussen de 79 en 92 brugfunctionarissen). Zij zijn geen formele leer- of zorgkrachten, maar vaak ervaringsdeskundigen die de problemen van gezinnen herkennen en het vertrouwen weten te winnen. Gezinnen kunnen beter worden begeleid naar wat voor hen nodig en passend is.

De gemeente heeft zeven peuterconsulenten ingezet (drie in Zuidwest, vier in Laak en Centrum) om de toeleiding naar de voorschool te vergroten. Na een jaar zijn 300 kinderen meer gestart met de voorschool.

Op één school is gestart met Hulp in de kleuterklas voor extra aandacht voor het kind, waar nodig. School blijkt in het algemeen een belangrijke vindplaats van zowel ouders als kinderen die zorg nodig hebben. Het is ook één van de weinige plekken die vertrouwen geeft. Zo zijn er goede ervaringen opgedaan door zorg op school aan te bieden, bijvoorbeeld met psychosociale problemen en dyslexie.

tijdlijn 2022

Een voorbeeld: bondgenoten in de wijk

In Moerwijk is een 6-wekelijks overleg in de wijk waarin de directeuren van de scholen, de *community-builder* van het Stadsdeel, GGD en de gemeente over onderwijsthema's afstemmen met vertegenwoordigers van jeugdhulp, JGZ, veiligheid, etc. en zo de lijnen kort houden. Ook in andere wijken van Zuidwest worden deze netwerken nu opgezet.

Een voorbeeld: peutercafé (in opstartfase)

Het peutercafé wordt een laagdrempelige plek voor ouders en verzorgers en hun kinderen. Ouders kunnen er met hun kinderen spelen, zij kunnen samen meedoen aan activiteiten en ouders kunnen ook ondersteuning en informatie krijgen over bijvoorbeeld de mogelijkheden van gratis kinderopvang, voorschoolse educatie. Dit wordt gefinancierd met de regeling SPUK Kansrijke wijk. Het peutercafé is een initiatief van de Moerwijk Moeders, werkt nauw samen met partners in de wijk zoals de bibliotheek en de school, en is onderdeel van de bredere inzet in Zuidwest.

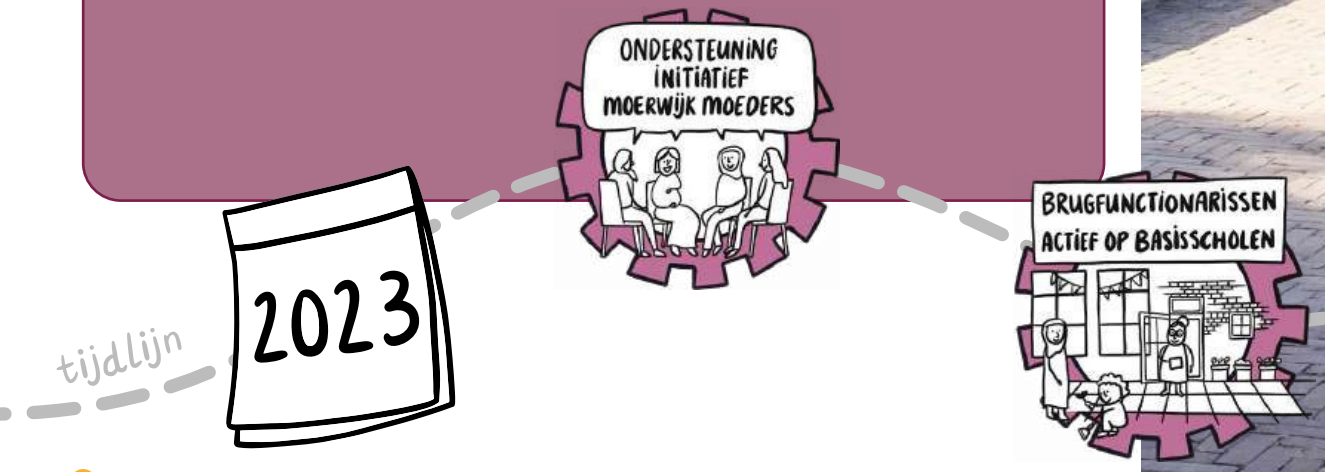

MOEDERGROEPEN

Jamila Choukoud:

“De stem van vrouwen luider laten klinken en terugzien in beleid”

Als iemand weet dat verandering een lange adem vergt, is dat Jamila Choukoud. Onder de vlag van de Moerwijk Moeders investeert ze veel liefde en aandacht in vrouwen uit de wijk. Ze wil hun stem luider laten klinken én terugzien in beleid.

“Vrouwen kunnen meer dan ze zelf denken.” Het is de drijfveer van Jamila, het boegbeeld van de Moerwijk Moeders. Vier jaar terug was de eerste ontmoeting met een groepje vrouwen uit de wijk. Nu bereiken de Moerwijk Moeders in de verschillende buurten samen zo’n 80 vrouwen. Samen ontbijten op dinsdag is vaste prik. Net als de 6-wekelijkse avond met djembé, zang en dans. Jamila: “Dat is een moment voor onszelf.”

Als pedagoog bij het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) kreeg Jamila op het schoolplein vaak vragen van andere moeders. Over opvoeding, maar ook over hun eigen (mentale) gezondheid. “Mij aanspreken, voelde veilig. Naar een professional gingen ze niet. Ze schaamden zich of waren bang. Wat als door jouw problemen jeugdzorg wordt gebeld?”

tijdlijn 2023

Jamila Choukoud

Schaamte verminderen

Ze wilde de afstand tussen de vrouwen en zorg en ondersteuning verkleinen en startte met kleine bijeenkomsten. Het doel? Vrouwen versterken, *empoweren* noemt Jamila het. En taboes doorbreken. Ze haalt vrouwen dus graag nét even uit hun comfortzone, om ze zo uit te dagen zich te ontwikkelen. In de groep ziet ze vrouwen, die altijd in dienst van anderen leven, schilderen en mentale rust creëren voor zichzelf. Of voor het eerst in 40 jaar zwemmen en spelen als een blij kind. Dan geniet Jamila met ze mee. Want, zo zegt ze, heel veel vrouwen zijn vooral aan het óverleven. "Ik gun ze plezier en ontspanning."

Eigenaarschap

Ze benadrukt de activiteiten vooral sámen met de vrouwen te willen doen. "Dit is iets van ons allemaal, mensen moeten zich eigenaar voelen. Zo leveren de dames zelf een financiële bijdrage aan het wekelijkse ontbijt en regelen ze zelf de inkopen. Dat geeft ze echt een trots gevoel op zichzelf." Tijdens de ontbijtjes sluiten regelmatig professionals uit zorg en welzijn aan. Zo vertelde een verloskundige van het programma **Kansrijke start** over anticonceptie. Jamila: "We delen informatie in een veilige setting, op een manier die niet afschrikt."

Sparringpartners

De kwartiermakers wijkpreventie-aanpak hebben Jamila ondersteund "Het is heel fijn om met hen te kunnen sparren", vertelt ze. "Zij kunnen makkelijker verbinding maken met beleid. Die afstand is vaak groot." Samen ontwikkelden ze het idee voor een peutercafé, een plek waar ouders en kinderen ongedwongen samen kunnen komen in de wijk. Er zijn nog genoeg ideeën waar Jamila zich met de vrouwen voor wil inzetten. Jamila: "Ik zie elke dag weer hoe vrouwen kunnen groeien. Dat geeft mij de kracht om vol te houden."

tijdlijn 2023

THEMA 3:

Samenwerking sociaal en medisch domein

Professionals uit zorg en welzijn zetten zich elke dag in voor mensen. Vaak met afgebakende taken en financiering. Maar in de realiteit hangen sociale problemen en gezondheid nauw samen. Armoede maakt letterlijk ziek. Vele initiatieven vragen daarom om samenwerking tussen het sociaal en medisch domein.

Ivo Knotnerus, regiomanager Haaglanden en Midden-Holland bij VGZ:

> *De* founding fathers *van Gezond en Gelukkig Den Haag hadden vijf jaar geleden al voor ogen dat er veel individueel en maatschappelijks goeds kan ontstaan als we de Haagse wijken, het sociaal domein en het medisch domein gezamenlijk konden laten werken aan gezondheid. Ieder vanuit de eigen cirkel van invloed, maar met gezamenlijk ontwikkelde interventies. Wat liepen die oprichters daarmee ver vooruit op inzichten die een paar jaar later zouden landen in het landelijke Integraal Zorg Akkoord (IZA).*

Vanuit Gezond en Gelukkig Den Haag ondersteunen we de samenwerking tussen het sociaal en medisch domein. Dit doen we binnen concrete activiteiten maar ook door overzichten te maken van de samenwerkingsvormen en te werken aan overkoepelende problemen, zoals de bekostiging. Een sprekend voorbeeld van deze samenwerking is het Sociaal Contract waarbinnen diverse verbindingen ontstaan. Maar ook in de GGZ (het Verkennende Gesprek) en tussen huisartsen en welzijnsorganisaties vanuit Welzijn op Recept. Ivo Knotnerus:

> *Gezond en Gelukkig Den Haag heeft de afgelopen jaren in Den Haag het sociaal en medisch domein dichter bij elkaar gebracht. En daar hebben we nu, bij het lokaal uitwerken van de IZA-afspraken, veel plezier van. Er gaat de komende jaren in Den Haag veel gebeuren in de samenwerking rond gezondheidsbevordering tussen inwoners. Dat is mede dankzij de inspanningen van iedereen die actief is geweest in Gezond en Gelukkig Den Haag.*

tijdlijn 2023

Welzijn op recept

Niet iedereen die bij de huisarts komt, heeft daadwerkelijk medisch zorg nodig. Vaak is er sprake van psychosociale of welzijnsproblemen die zich uiten als lichamelijke klachten. In 2022 zijn zes huisartsenpraktijken in Loosduinen gestart met Welzijn op Recept. In plaats van een medische verwijzing of het 'traditionele pilletje', verwijzen de huisartsen deze mensen door naar een welzijnscoach. Dit initiatief draagt o.a. bij aan het versterken van de mentale gezondheid, het vergroten van deelname aan de maatschappij en het bevorderen van een gezonde levensstijl. Bovendien vermindert het de druk op het medisch domein.

Enkele resultaten:

- 250 doorverwijzingen in twee jaar in de wijk Loosduinen. Met andere woorden: 250 mensen hebben een gesprek gehad met de welzijnscoach.
- Een belangrijk deel van de interventies is gericht op ondersteuning bij geldzaken en administratie (door ingewikkelde regelgeving).

Welzijn op Recept breidt uit naar meer huisartsenpraktijken en meer wijken in Den Haag en trekt op met al bestaande, gelijksoortige initiatieven, zoals: Krachtige Basiszorg in Laak en Het Scheveningse Model in Scheveningen. Alle initiatieven hebben hun eigen kracht en achtergrond. Welzijn op Recept heeft het accent op cliënten met lichtere zorgvragen, Krachtige Basiszorg meer op cliënten met zwaardere zorgvragen en het Scheveningse model meer op een netwerkbenadering.

De Health Campus onderzoekt de effecten van Welzijn op Recept in Loosduinen.

Mentale gezondheidsnetwerken

Inwoners met mentale vraagstukken tijdig de juiste zorg en/of begeleiding geven passend bij de hulpvraag. Dat is het doel van een mentaal gezondheidsnetwerk in de wijk. Dit netwerk bevordert een integrale aanpak waarbij GGZ, huisartsen en welzijnspartners samenwerken om passende zorg en ondersteuning te bieden op meerdere levensdomeinen.

Onder begeleiding van de gemeente Den Haag heeft een aantal sessies plaatsgevonden waarin is verkend hoe dit in onze stad kan worden ingericht. Daarmee geeft de gemeente vorm aan de opgave in het Integraal Zorgakkoord (IZA) en in het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) op het gebied van Mentale Gezondheidsnetwerken en het Verkennend Gesprek. Inmiddels zijn de eerste verkennende gesprekken uitgevoerd. Samen met twee professionals uit het sociaal domein, ervaringsdeskundigen en/of GGZ komen een inwoner en zijn naasten tot een concreet plan om met de hulpvraag aan de slag te gaan.

tijdlijn 2023

THEMA 4:

Leefstijl als medicijn

Overgewicht en obesitas komen veel voor in Den Haag. We leren steeds meer over de mogelijkheden in onze gewoontes en gedrag om gezond en gelukkig te leven. Maar hoe maken we dit iets van ons allemaal? Gezond en Gelukkig Den Haag zet zich ervoor in dat de kennis meer wordt ingezet voor diegenen die hier het meeste baat bij hebben. Denk aan leefstijlinterventies die beter aansluiten bij mensen met een lagere sociaal-economische status (SES), zoals een beter passende GLI (gecombineerde leefstijlinterventie) en de groepsconsulten.

GLI op maat

De regionale huisartsenorganisatie Hadoks biedt de mogelijkheid om inwoners te ondersteunen naar een gezonde leefstijl en een gezond gewicht. Huisartsen kunnen patiënten verwijzen naar de Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI). Deze interventie wordt vanaf 2019 vanuit de basisverzekering aangeboden. Het is een tweejarig programma waarin met een leefstijlcoach de leefstijl wordt aangepast op het gebied van bijvoorbeeld voeding, beweging, ontspanning en stress. Veel inwoners in Den Haag herkennen zich echter niet in de aanpak, omdat die sterk individueel en medisch gericht is.

> We zien dat steeds meer inwoners de juiste ondersteuning krijgen naar een gezonde leefstijl. Toch hebben we ook veel inwoners nog niet bereikt. Dit motiveert mij om verder te werken aan de GLI op maat.

Karin Busch
manager zorg Hadoks

Hadoks heeft de afgelopen jaren gewerkt aan een doorontwikkeling van de GLI in Den Haag met als doel om deze interventie passend aan te bieden aan inwoners, rekening houdend met lage SES, verschil in gezondheidsvaardigheden en taalvaardigheid. Ook verbeterde Hadoks de doorverwijzing naar de GLI en het sturen op kwaliteit van de leefstijlcoaches.

Dankzij de subsidie Preventiecoalitie is de GLI op maat in de regio doorontwikkeld. Vanuit Gezond en Gelukkig Den Haag is besproken hoe de GLI in de regio te versterken en hoe een passende GLI per wijk te initiëren. Onderdeel hiervan was participatief actieonderzoek om te achterhalen wat inwoners nodig hebben voor een gezonde leefstijl.

Deelnemers GLI regio Haaglanden

(Den Haag + Wassenaar + Leidschendam-Voorburg + Rijswijk)

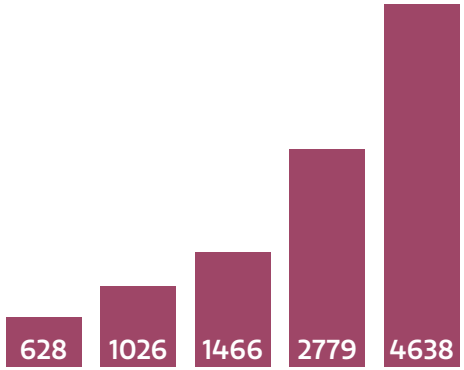

10-15 deelnemers per groep.
Een leefstijlgroep bestaat uit:
- 3 individuele gesprekken
- 8 groepsbijeenkomsten

In 2023 waren in de regio Haaglanden:
- 1236 groepsbijeenkomsten
- 9000 individuele gesprekken
- 24 leefstijlcoaches

NB: leefstijlcoaches rapporteren beperkt in RIVM Monitor GLI.

tijdlijn 2023

Groepsconsulten

Overgewicht leidt vaak tot (chronische) ziekten. De interventies en professionals in de wijk zijn nog onvoldoende bekend bij inwoners en huisartsen. Juist mensen die ondersteuning het hardst nodig hebben, zoals mensen met meer problemen dan alleen gezondheidsklachten, worden vaak niet bereikt met leefstijlinterventies. Zij blijven vaak in het medisch domein, terwijl de oplossing veelal in het sociaal domein ligt. Hier is dus een andere aanpak nodig.

> Met de groepsconsulten maken we het verschil voor de gezondheid van inwoners in Den Haag. Mijn persoonlijke ambitie is om inwoners inzicht te geven in de eigen gezondheid en in hun kracht te zetten om de juiste beslissingen te nemen.

De groepsconsulten zijn een initiatief van huisarts **Loïse Jacz**

Begonnen in 2021 in de Schilderswijk, uitgebreid in Transvaal, Moerwijk en Rustenburg/Oostbroek en nu ook in Wateringse Veld en Bouwlust-Vrederust. De groepsconsulten voor mensen met prediabetes en obesitas breiden zich langzaam maar zeker uit in de stad. Het gezamenlijk consult met 10-15 mensen duurt 90-120 minuten.

Naast de huisarts zijn verschillende professionals aanwezig: een GGZ-medewerker, fysiotherapeut, diëtist, apotheker, buurtsportcoach, etc. Het team aanwezige professionals wordt afgestemd op de problematiek. Zo zijn de groepsconsulten op maat en voor meerdere onderwerpen toepasbaar, zoals: gewicht, slaap en artrose.

Daarnaast worden ervaringsdeskundigen ingezet, ook wel de *Health Champions* genoemd. Waar mogelijk, sluiten de groepsconsulten aan op bestaande groepen of initiatieven. Denk aan de Moerwijk Moeders, een bijeenkomst in het buurthuis en een ontmoeting in een gebedshuis. De consulten sluiten aan bij de cultuur en gewoonten en de groep steunt en versterkt elkaar. Uiteindelijk vindt een 'warme' overdracht plaats tussen de inwoner en de juiste professional in de wijk.

Voor de komende jaren is structurele financiering en ondersteuning vanuit het sociaal én medisch domein noodzakelijk. Dan kan de ambitie worden waargemaakt: uitbreiding van de groepsconsulten en van de verschillende varianten op meerdere onderwerpen, zodat meer inwoners worden geholpen, én uitbreiding naar andere wijken binnen én buiten Den Haag.

> Ik weet als de beste dat veranderen van leefstijl niet makkelijk is. Maar ik laat ook in levenden lijve zien wat het oplevert als je de stappen durft te maken. Deze manier om risicogroepen te ondersteunen, werkt écht.

Health Champion

tijdlijn 2023

LEREN, DELEN EN INSPIREREN vanuit DEN HAAG

Over de manier waarop inwoners van Den Haag worden gesteund om gezonder te leven, is al veel bekend. Maar we kunnen meer leren en delen over interventies en werkwijzen.

tijdlijn 2023

Monitoring en evaluatie

Om te zorgen dat de veranderingen die we inzetten daadwerkelijk de gewenste impact hebben, is het belangrijk om te monitoren, evalueren en te leren van ervaringen. Aandacht gaat hierbij naar de daadwerkelijke transformatie.

We kijken daarom naar feiten, cijfers en verhalen, naar de samenhang tussen deze informatie en naar het grotere geheel: komen we met onze inzet dichter bij een gezonder en gelukkiger Den Haag, wat is er nog meer nodig, wat laten we achter ons? We sluiten aan bij andere onderzoeken en monitoring, zoals vanuit de Alliantie Zuidwest, de wijkpreventieaanpak en het regioplan, en maken dankbaar gebruik van (wetenschappelijke) onderzoeken door onze partners.

Op de volgende pagina vier onderzoeken nader toegelicht.

Na afronding van de subsidie Preventiecoalitie lopen deze, en vele andere, onderzoeken door, waardoor we kunnen blijven leren, delen en inspireren.

Tip:

Lees meer over deze onderzoeken, maar ook andere studies en publicaties, op de website van Gezond en Gelukkig Den Haag.

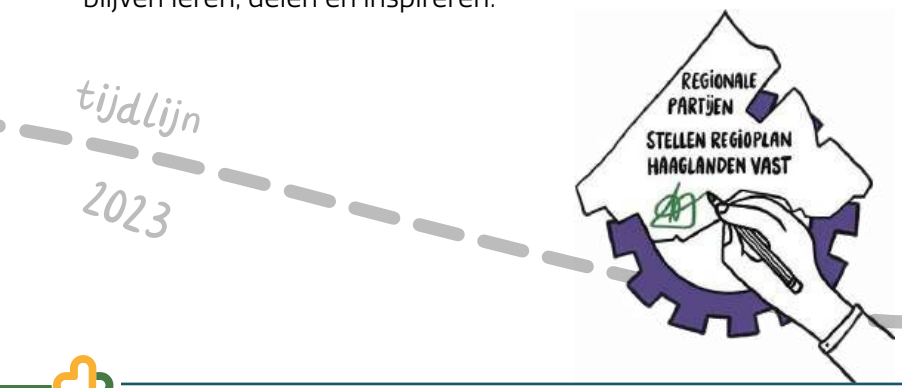

Promotietraject Samenwerkingsvraagstukken transitie in de zorg

Geleerde lessen met betrekking tot domeinoverstijgende samenwerking – De casus van Gezond en Gelukkig Den Haag.

Promovenda Roos van Lammeren onderzoek vanuit de Health Campus hoe domeinoverstijgende samenwerkingen op gang kunnen komen, met de focus op het sociaal en medisch domein. Wat zijn hiervan de belangrijkste succesfactoren? Dit wordt op verschillende niveaus onderzocht: van het regionale beleidsnetwerk Gezond en Gelukkig Den Haag tot in de wijk waar professionals en inwoners elkaar beter proberen te vinden. Het **eerste deel** is gericht op de samenwerkingen binnen het beleidsnetwerk Gezond en Gelukkig Den Haag.

Het tweede deel van het promotietraject focust zich op de samenwerkingen in de wijk tussen het formele en informele netwerk. Dit gebeurt door het monitoren van **De Verbinders**, onderdeel van Sociaal Contract. Dit is een interdisciplinair team dat zowel professionals van verschillende organisaties als inwoners dichter bij elkaar probeert te brengen op het thema mentale gezondheid. Monitoring gebeurt door middel van actieonderzoek waarbij er constant reflectie- en terugkoppelmomenten zijn met het team. We onderzoeken hoe professionals en inwoners, met tussenkomst van het team beter kunnen samenwerken. Daarnaast heeft de promovendus een netwerkanalyse uitgevoerd. Zij zal dit herhalen om ook de ontwikkeling van het netwerk te kunnen analyseren.

Als derde onderdeel doet zij onderzoek naar de resultaten van **Welzijn op Recept** in Den Haag, wat ook een samenwerking is tussen sociaal en medisch domein. Hoe kan deze samenwerking worden versterkt? Zij beschrijft welke groep wordt bereikt met Welzijn op Recept en of deze groep na de interventie zelf de weg naar welzijn kan terugvinden. En dus niet weer aanklopt bij de huisarts. Een vervolgstap is om het effect van de interventie te berekenen.

Netwerksamenwerking bij GGDH onderzocht

Onderzoek naar syndemics in Moerwijk (project Bloesem)

Onderdeel van onderzoek naar gezondheidsverschillen in Den Haag en Leiden in kader van de Nationale Wetenschapsagenda.

In wijken waar inwoners zorgen hebben over inkomen, wonen en werk, bestaat een hoger risico op slechte gezondheid. Wat vervolgens leidt tot meer stress en nieuwe gezondheidsproblemen. Dit patroon van clustering van meerdere gezondheidsproblemen en sociale problemen wordt ook wel *syndemics* genoemd. Omdat de maatschappelijke problemen samenhangen met de gezondheid van een wijk of buurt, is een structurele aanpak nodig. Echter, het lukt nog onvoldoende deze syndemische kwetsbaarheid in individuen en wijken te voorkomen. Het project Bloesem probeert daar verandering in te brengen.

Wie leert van wie? Onverwachtse lessen uit wijkonderzoek – Gezond en Gelukkig Den Haag

Erkenning en herkenning bij project Bloesem – Gezond en Gelukkig Den Haag

tijdlijn 2024

Marieke Breed en Nienke Slagboom: "Snappen hoe het zit voor de échte verandering"

Onderzoek met en voor de wijk. Daar draait het 4-jarige project Bloesem om. Inwoners, professionals en beleidsmakers werken hierin samen om de wijk veerkrachtiger te maken. Marieke: "In Moerwijk zijn we geland op vruchtbare bodem."

Project Bloesem is inmiddels twee jaar onderweg. Een periode met vele ontmoetingen, gesprekken en inzichten. Voor onderzoekers Marieke Breed en Nienke Slagboom én voor de betrokken wijkbewoners, professionals en beleidsmakers. In samenspraak met hen veranderde de naam van het onderzoek van *Countering Syndemic Vulnerability: A community resilience approach* naar het korte en bondige Bloesemproject.

Deze naam past bij de in het onderzoek regelmatig terugkerende metafoor van een boom. Want: oorzaken in de wortels, zoals financiële onzekerheid of traumatische ervaringen, werken door naar wat de takken laten zien. Zoals gezondheidsklachten als chronische stress, depressie of pijn aan schouders nek, rug of armen. Alleen een boom met gezonde wortels, krijgt bloesem aan de takken.

tijdlijn 2024

Marieke Breed (l) en Nienke Slagboom (r)

Tellen én vertellen

Reden om samen met betrokken inwoners en professionals als wijkonderzoekers scherp te krijgen wat die wortels van de ervaren problemen zijn én wat in de wijk helpend is. Hiervoor zoomt Bloesem in op de stapeling van ervaringen van alleenstaande ouders en hun kinderen. Uit de cijfers bleek dat deze groep vaak last heeft van elkaar versterkende sociale en medische problemen.

Samen met de wijkonderzoekers zijn de verhalen en ervaringen achter deze cijfers in beeld gebracht. Want zoals onderzoekers Nienke Slagboom en Marieke Breed niet vaak genoeg kunnen herhalen: het gaat niet alleen om tellen, maar ook om vertellen. “We moeten snappen hoe het zit en werkt om veranderingen te realiseren waar inwoners écht iets aan hebben”, stelt Marieke.

Leren van elkaar

Logisch dus dat de wijkonderzoekers een grote rol spelen in het onderzoek. Zo hielpen ze bij het werven van respondenten van de levensloopinterviews, hielden zij zelf interviews en gesprekken en reflecteerden ze met elkaar op de uitkomsten. “Er is geen strakke rolverdeling tussen onderzoekers en mensen die onderzocht worden”, vertelt Nienke.

“Inwoners zijn onderzoekers, onderzoekers zijn ook ervaringsdeskundigen en ervaringsdeskundigen zijn ook trainers. We leren allemaal van elkaar.” Als voorbeeld noemt Marieke de taal die je kunt gebruiken in gesprekken over gezondheid: “‘Niet zo lekker in je vel zitten’ is beter dan praten over ‘depressie’. De goede woorden helpen om met elkaar te verbinden.”

Verandering

Nu staat Bloesem aan de vooravond van de volgende fase: zorgen dat de situatie van alleenstaande ouders en hun kinderen echt verbetert. Creëren en versterken van passende preventieve ondersteuning voor alleenstaande ouders blijkt uit het onderzoek belangrijk. Marieke Breed: “De komende tijd maken we deze opgave met elkaar scherper en leren we wat en wie daarbij nodig is. Wordt vervolgd dus!”

tijdlijn 2024

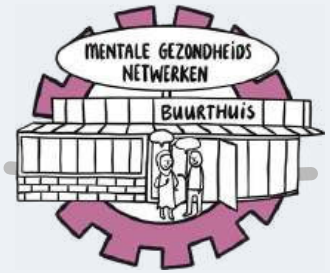

Monitoring wijkpreventieaanpak

De afdeling Epidemiologie van GGD Haaglanden evalueert in samenwerking met de Health Campus in de periode 2024–2026 de wijkpreventieaanpak. Doel van het onderzoek is meer inzicht te krijgen in de werkwijze en de impact.

Door op verschillende manieren en met verschillende mensen te kijken naar wat er gebeurt, draagt het onderzoek bij aan een lerende aanpak. De onderzoeksvragen zijn:

Hoe worden de bouwstenen en de werkwijze wijkpreventieaanpak toegepast?

Hoe is de impact van deze aanpak te meten?

Welke impact zien we van de wijkpreventie-aanpak?

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, maken de onderzoekers gebruik van observaties (in de wijken), gesprekken/interviews (in de wijken en met universiteiten/onderzoeksinstellingen) en literatuuronderzoek (wetenschappelijk en open bronnen). Ze voeren interviews uit in lijn met de *realist evaluation* waarin wordt gezocht naar onderliggende mechanismen voor inzicht in wat werkt, voor wie en waarom. Voor het volgen van (onverwachte) invloeden uit de omgeving zetten ze de tijdlijnmethode in. Mochten deze methodieken te weinig opleveren of als er nieuwe inzichten komen, dan kan worden overgestapt naar andere methodieken. Dit sluit aan bij de tweede onderzoeksvraag: het is ook zoeken naar hoe de impact te meten is van een werkwijze als de wijkpreventieaanpak.

Minimaal twee keer per jaar worden (voorlopige) resultaten teruggekoppeld aan betrokken medewerkers, het leernetwerk en de gemeente voor reflectie op de resultaten, haalbaarheid van de gebruikte onderzoeksmethodieken en voor toepassing van de resultaten in de praktijk. Ook is er afstemming met andere onderzoekers om de toepassing van de methodieken te evalueren.

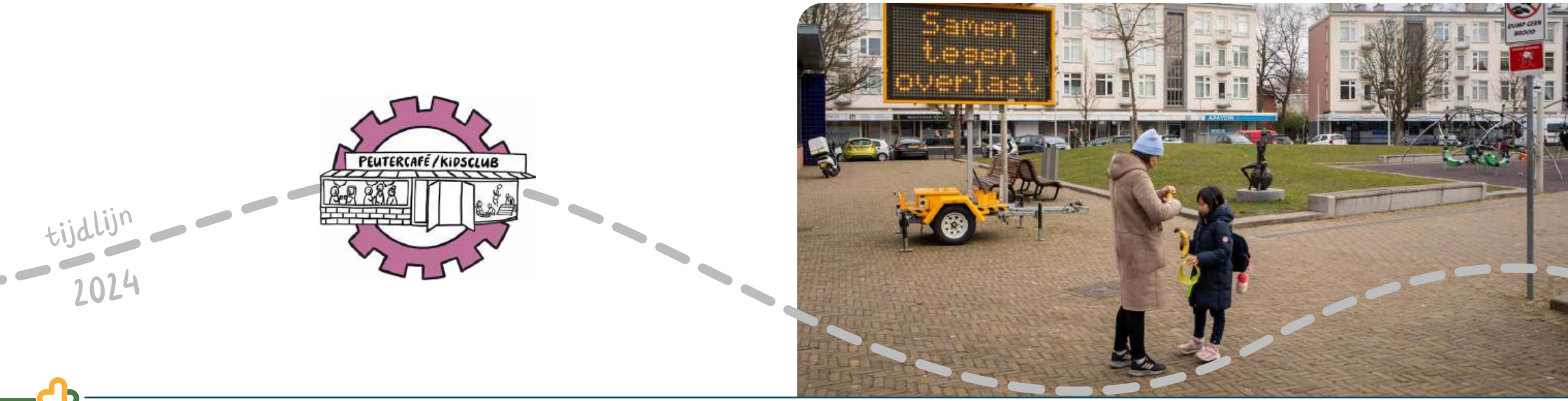

Onderzoeken naar leefstijlinterventies

In oktober 2020 is het Diablend programma gestart. Het doel van Diablend was om leefstijlinterventies voor mensen met type 2-diabetes te optimaliseren, te beginnen in twee achterstandswijken in Den Haag: Schilderswijk en Bouwlust-Vrederust. Hiervoor zijn naast interviews met bewoners ook designsessies georganiseerd met een diverse groep stakeholders uit het sociaal en medisch domein, de gemeente, bouwbedrijven en de inwoners zelf. Met als doel: ophalen hoe in deze wijken beter aan een gezonde leefstijl kan worden gewerkt.

In Bouwlust-Vrederust kwam naar voren dat het lijkt dat er veel groen is, maar dat dit niet vrij toegankelijk of makkelijk bereikbaar is. Bij de herontwikkeling van de wijk is daarom ook gekeken naar hoe een gezonde leefstijl te stimuleren. In de Schilderswijk kwam o.a. naar voren dat er veel initiatieven zijn, maar dat het soms lastig is om hiervan op de hoogte te blijven en al deze initiatieven te vinden. De groepsconsulten die gestart zijn nadat de Diablend inventarisatie afgerond was, vult mooi dit gat op.

De Health Campus evalueert de groepsconsulten op belemmerende en bevorderende factoren om vervolgens strategieën te ontwikkelen voor opschaling en borging van de groepsconsulten. Ook onderzoekt de Health Campus hoe de groepsconsulten beter kunnen worden geïntegreerd met bestaande sociale bijeenkomsten in de wijk (met subsidie via het Cities for Better Health netwerk) en hoe de materialen beter kunnen aansluiten op de leefwereld van de inwoners (met behulp van een voucher van de Coalitie Leefstijl in de Zorg).

Diablend: Blended leefstijlzorg voor DM type 2 – Health Campus Den Haag

Diablend: gezonde leefstijl op maat voor Hagenaars met diabetes type 2 – Gezond en Gelukkig Den Haag

Gezond en Gelukkig Den Haag treedt toe tot wereldwijd netwerk 'Cities for Better Health' – Gezond en Gelukkig Den Haag

tijdlijn 2024

Borging

Om de impact duurzaam en breed te laten zijn, zorgen we ervoor dat de activiteiten en werkwijze doorgaan en een plek krijgen na afronding van de Preventiecoalitie.

Het netwerk Gezond en Gelukkig Den Haag is in de periode van de subsidie Preventiecoalitie succesvol doorontwikkeld en stevig verankerd geraakt in Den Haag. Zo is de werkwijze van de wijkpreventieaanpak uitgebreid naar meer wijken en overgenomen door de gemeente in de Haagse Preventieaanpak.

Ook zijn de eerste twee thema's van Gezond en Gelukkig Den Haag overgenomen in de doelen van de Alliantie Zuidwest. Een ander voorbeeld van de borging is betrokkenheid vanuit Gezond en Gelukkig Den Haag bij het regiobeeld en regioplan voor het Integraal Zorgakkoord (IZA).

Er zijn toezeggingen vanuit de meeste partijen voor het verder samenwerken met en ondersteunen van Gezond en Gelukkig Den Haag tot en met 2026. Hiermee is geborgd dat ook na afloop van de subsidie Preventiecoalitie dit netwerk doorgaat en zich blijft richten op het tegengaan van de gezondheidsachterstanden bij kwetsbare inwoners in Den Haag.

tijdlijn 2024

Delen en inspireren

Het inspirerende verhaal van Gezond en Gelukkig Den Haag hoeft niet in Den Haag te blijven.

Met werkbezoeken georganiseerd voor het zorgnetwerk, VWS, CZ en de staatssecretaris delen we onze ervaringen en kennis. Tijdens provinciale en landelijke bijeenkomsten, zoals GALA- en IZA-congressen, spreken we over het tegengaan van gezondheidsverschillen en de aanpak in Den Haag. Verder delen we actief en op verzoek informatie via verschillende nieuwsbrieven en websites.

Dus, we gaan verder! Een nieuwe fase brengt een nieuwe context met zich mee. Een context waarbij het belang van vertrouwen houden voorop staat en we onze impact willen vergroten. Vanuit Gezond en Gelukkig Den Haag continueren we de functies van innovator, vliegwiel en platform voor het netwerk. We kijken we ernaar uit om onze kennis en ervaring met *community-up* werken, *Health in all Policies* en de beweging van zieke & zorg naar gezondheid & gedrag naar mens & maatschappij te delen met de rest van Nederland. En zelfs wereldwijd, via het netwerk Cities for Better Health.

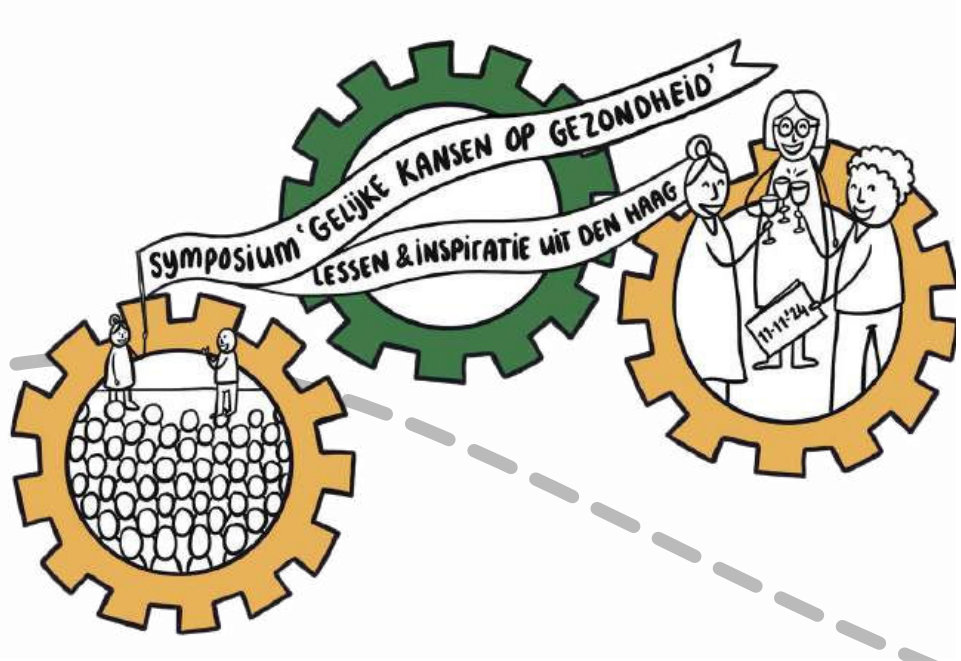

AFSLUITING

Beweging op een dieper niveau

In dit document hebben we jullie meegenomen in vijf jaar Gezond en Gelukkig Den Haag en de Haagse Preventiecoalitie. Jullie waren in Moerwijk en Laak waar mensen bijna 24 jaar korter in goede gezondheid leven dan gemiddeld. Jullie lazen waar de kracht in deze wijken zit: in de samenredzaamheid. De wil om samen verder te komen vanuit eigen ideeën en initiatieven.

Ook hebben jullie lastige situaties gezien. We zijn tegen stugge systemen, stevige schotten, robuuste regels en beperkt blikveld aangelopen. Nog lang niet alles hebben we opgelost, maar we hebben met elkaar mooie eerste stappen gemaakt.

Hoe? Door een andere manier van kijken naar onze eigen rol: meer bescheiden en luisterend om vervolgens te faciliteren. Ook bij het schrijven van deze rapportage was dat van belang. Wie maken GGDH? De professionals of de inwoners? En wat maakt GGDH? De ideeën vanuit organisaties en instanties of het versterken van de stem van de inwoners? En hoe zorgen we ervoor dat onderzoekers, beleidsmakers en professionals zelf ook onderdeel worden van de wijk?

Dat laatste kost tijd, helemaal als je kijkt naar hoe divers de betrokken partijen zijn. Van Laak tot Moerwijk, van buurtcentrum tot moskee. Van gemeente tot huisartsenpraktijk en GGD. We komen steeds verder, maar er is tijd nodig om elkaar te leren kennen en te kunnen vertrouwen.

De rapportage die nu voor je ligt, is net uit, maar heeft al een mooie voorgeschiedenis. Eén van afstemming en boeiende gesprekken. Ook dit kostte tijd, maar leidde tot inzicht. Inzicht op de bredere impact. Op de beweging op een dieper niveau. Het gaat niet om alle losse thema's en initiatieven. Het gaat om de transformatie van denken en doen vanuit het systeem naar denken en doen vanuit de wijk.

We hopen je te hebben geïnspireerd en kijken met elkaar graag verder naar de toekomst. Een toekomst waarin hopelijk alle inwoners in Den Haag, maar ook in Nederland, gelijke kansen hebben op een goede gezondheid.

Carlijn Ritzen
programmamanager Gezond en Gelukkig Den Haag

Bettelies Westerbeek
voormalig buurtpastor Moerwijk, inwoner van Moerwijk en betrokken bij de start van De Verbinders

Bettelies Westerbeek (l) en Carlijn Ritzen (r)

Gezond en Gelukkig
Den Haag

